

ÅRSKRIFT 2015

Udgivet af

**Lokalarkiverne Timring, Nøvling,
Vildbjerg og autografmuseet**

Vi står sammen om at passe på historien!

FORORD

Autografmuseet og arkiverne Vildbjerg, Nøvling og Timring er gået sammen om at udgive det traditionsrige årsskrift. Vi håber, at bladet på denne måde vil nå ud til flere husstande. Vi har et godt samarbejde, arkiverne i mellem. Arkivernes medarbejdere mødes til kaffe kl 14.30 om mandagen. Her bliver forskellige tiltag og problemstillinger drøftet og der er tradition for, at man på skift har en fortælling, gerne fra gamle dage. Kl 15.00 går vi i gang med opgaverne på de forskellige arkiver.

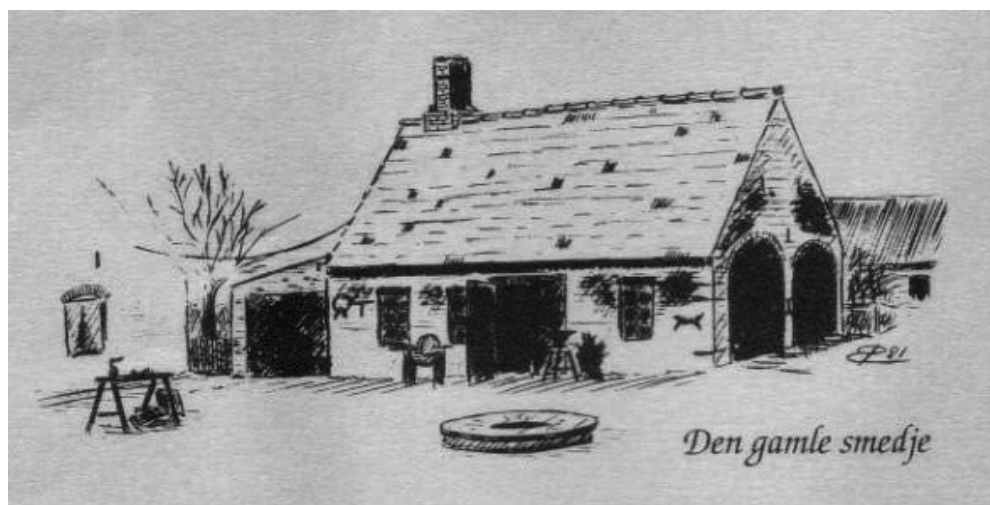
Vi har modtaget indlæg og billeder til årsskriftet fra folk i og udenfor lokalområdet – stor tak til dem.

Husk, at vi altid er interesseret i fotos, beretninger m. m. Vi vil passe godt på det.

GOD FORNØJELSE MED LÆSNINGEN!

Venlig hilsen fra bladudvalget

Tove Lykkeberg, Elisabeth Sivebæk og Poul Hjørnholm

Indholdsfortegnelse

30 år på Vildbjerg Apotek	4
<i>v/Nis Fink Jepsen</i>	
De hvide busser.....	10
<i>v/Tove Lykkeberg og Jørgen Ovesen</i>	
Ildsjæl og mønsterbryder	19
<i>v/Svend Aage Madsen</i>	
Hal2 otte år undervejs	24
<i>v/Knud Bunde – tekst og fotos</i>	
Årets gang i Vildbjerg	26
<i>v/Knud Bunde – tekst og fotos</i>	
Erindringer skrevet i 1913	40
<i>v/Niels Romvig Nielsen, St. Romvig</i>	
Cementfliser med autografer	44
<i>v/Hans Christensen, Jørgen Hansen og Tove Lykkeberg</i>	
Travlhed på arkiverne i Den Gule Bygning	46
<i>v/Poul Hjørnholm – foto Knud Bunde</i>	
Jagten på forsvarsanlægget ved Skavlkær	47
<i>v/Pernille Thorup (arkæolog)</i>	
Besættelsestiden i Skibbild	58
<i>v/Elicius Hansen og Jonna Kristensen</i>	

Lokalarkivernes adresse: Burgårdsvej 6, 7480 Vildbjerg

Telefon: 9713 3129 Hjemmeside: www.arkivvildbjerg.info

30 år på Vildbjerg Apotek

Af Apoteker Nis Fink Jepsen

Her i år d. 10. marts 2015 var det 100 år siden Vildbjerg Apotek for første gang åbnede sine døre, og samtidig d.1. august 2015 var det 30 år siden, jeg kom til Vildbjerg Apotek. Jeg har på opfordring fra "Lokalarkivet for Vildbjerg sogn", i den forbindelse lovet

at beskrive Vildbjerg Apoteks udvikling gennem disse 30 år. Jeg er født i 1960 i Silkeborg, men flyttede som 2 årig til Hornsyld mellem Horsens og Vejle, da mine forældre, der begge er farmaceuter, havde fået arbejde på Hornsyld Apotek. Jeg er således opvokset med Apoteksverdenen, og hjalp allerede som dreng min fader, som var en af pionererne i fremstilling af infusionsvæsker (drop), i laboratoriet med fremstilling af disse væsker. Det var derfor naturligt for mig, dog uden mine forældres vidende, at bede Apotekeren på Hornsyld Apotek om en praktikplads til farmaceutstudiet i 1979, hvor jeg dimitterede som matematisk student på Horsens statsskole. I december 1980 blev min fader udnævnt som Apoteker i Brædstrup, og mine familie flyttede dertil. Samtidig flyttede jeg til København for at gøre de sidste 4 ½ år at mit farmaceutstudie færdigt på Danmarks Farmaceutiske Højskole, hvorfra jeg dimitterede i 1985. Der var dengang flere arbejdsløse farmaceuter, så allerede inden jeg fik min eksamen, søgte jeg samtidig tre stillinger i henholdsvis Frederikshavn, Skanderborg og Vildbjerg. Jeg afleverede mine ansøgninger i posten på Københavns banegård kl 23 søndag aften, og kl. 7 mandag morgen ringede Apoteker P. O. Gredal for at arrangere en jobsamtale. Af de tre steder jeg havde søgt, viste Vildbjerg Apotek sig som det bedste, da jeg her havde chancen for at få en bred videreuddannelse, og så var Vildbjerg straks en by, jeg kunne forholde mig til. I jobsamtalen gjorde jeg dog klart for Apoteker Gredal, at jeg kun ville blive et par år, og så ville jeg videre. Han mente dog jeg skulle blive i 5 år, før jeg havde lært nok, men ingen af os fik ret, for 30 år efter er jeg her stadig, og er hermed i dag den på Apoteket, der har været her længst. Vildbjerg slipper nok ikke af med mig, før jeg skal pensioneres.

Det Vildbjerg Apotek jeg kom til i 1985, var et typisk lille landApotek. På en stor dag havde vi ca. 90 kunder i vores butik, og vi leverede til håndkøbsudsalgene i Ørre, Sinding, Skibbild, Timring, Ørnhøj, Sørvad og Aulum. Den største funktion i Apoteket var produktionen af lægemidler. Vi fremstillede alt forskelligt lige fra tabletter, pulver, miksturer, cremer, øjendråber, næsedråber, injektionsvæsker til diverse udtræk af tørrede droger(plantedele). Desværre var produktionen ikke særlig rentabel, da der blev produceret mange små portioner. Januar 1986 blev Britta Larsen ansat som Apoteksassistent til produktionen, og sammen fik vi opgaven med at optimere produktionen. Dette blev gjort ved at regne på, hvor store hver portion skulle være, for at blive rentabel, og samtidig blev produkterne mere og mere decentraliserede, så hvert Apotek producerede nogle få præparater, som så blev distribueret gennem en grossist Bang og Tegner til de andre Apotekere. Dette betød, at Vildbjerg Apotek fik til opgave at fremstille metadonmikstur og opiumsdråber i en større produktion. Hermed fulgte nye udfordringer, for til metadonmiksturen skulle der flere gange årligt skrælles 400 appelsiner, så vi kunne lave et spritudtræk af skallerne som smagstilsætning til metadonmiksturen. Resterne forærede vi til byens børnehaver og lavede appelsinmarmelade til kantinen. Til fremstillingen måtte vi også finde vores indre Storm P frem og opfinde en boremaskine, der blev sat i en bordholder og påmonteret et glat slebet hoved til et topnøglesæt, så vi kunne få lågene skruet på. Ligeledes opfandt vi en indstillelig håndpumpe, også sat i en holder og påmonteret en lang slange ned til en 180 liters spand med metadonmikstur. Pumpen kunne indstilles så vi kunne fylde bestemte mængder i flaskerne.

Der var mange sjove historier omkring dette, men i slutningen af 1989 fik jeg af Apotekeren til opgave at hæve varelageret med 800.000 kr., idet man på den tid kunne få et skattefradrag på varelager. Fint tænkte jeg. Emballage er også varelager, så jeg købte emballage for alle pengene. Apotekets kælder blev totalt fyldt op med emballage, Apotekeren var i det røde felt, og jeg planlagde mit exit fra Vildbjerg Apotek. I januar 1990 blev Apotekeren så ringet op af DAK (Danske Apotekers Kontrollaboratorie), som spurgte, om vi kunne levere metadonmikstur til hele landet indtil slutningen af april. De to andre produktionsApotekere og grossisten var løbet tør for emballage, og der kom ikke nyt fra Frankrig før til april. Dette år fremstillede Apoteket knap 300.000 flasker metadon med et fint overskud. Alt emballage var brugt inden juni, og jeg kunne forblive i Vildbjerg.

*Nis Fink sætter kapsler på
metadon mikstur*

Apoteker P.O.Gredal var en god læremester for mig. Især var han stærk inden for de økonomiske betragtninger og forstod, at jeg skulle til stadighed have nye udfordringer for at blive på Apoteket. Han kontaktede en af landets store medicinalgrossister Nordisk droge og fik mig med i en brugergruppe. Her arbejdede vi med, hvordan grossisterne bedst kunne tilgodese landets Apotekeres behov. Dermed fik Vildbjerg Apotek indflydelse på denne udvikling indtil midten af halvfemserne. Ligeledes

bestilte han i 1987 et nyt EDB system Pharmasys, som ikke kunne meget andet end lige lave en recept og udskrive dagens omsætning. Samtidig fik han mig ind i en helt ny opstartet brugergruppe ved firmaet for dette edb-system fra Datapharm. Dette blev startskuddet til mange års arbejde i forreste linje med edb på Vildbjerg Apotek. Vi blev hurtigt testApotek og fik alle nye programændringer til tests, inden de blev frigivet til andre Apoteker. Vi testede først et økonomisystem, så et skrankesystem, og i 1991 et lagerstyringssystem. Især lagerstyringssystemet blev Vildbjerg Apoteks varemærke. Vi fik et grundsystem leveret til test og arbejdede med dette i 3 måneder. Herefter tog jeg til Datapharm i København for at berette om vores observationer for direktøren. Jeg blev derfor lidt forundret, da jeg blev sat i midten af et rum med en skærm med programmet og med 12 programmører placeret på stole lige bag mig. Det blev til seks timers gennemgang af lagerstyringsprogrammet, hvor jeg skulle berette, hvad der virkede og ikke virkede, samt hvilke ideer vi havde til nye tiltag. 3 måneder efter fik vi så en ny version, hvor alt var tilrettet efter dette møde, og i dag er det stadig denne opsætning, der ligger til grund for lagerstyringen på Apoteker i dag. Elektronisk lagerstyring med elektronisk varebestilling var noget helt nyt på Apotekerne, som ingen kendte konsekvensen af i dagligdagen. Derfor blev jeg hyret af Datapharm til at rejse rundt i landet til de Apoteker, der skulle implementere systemet, for at holde et aftenmøde om disse konsekvenser for personale. Det blev til 133 Apoteker i årene fra 1991 -1999, så på den måde kom Vildbjerg Apotek på landkortet i Apotekerkredse.

Efter jeg blev Apoteker har vi testet skiftet til pharماسys 4 i 1998, hvor styresystemet blev ændret fra dos til Windows som forberedelse til år 2000 skiftet, og senere i 2005 til det system vi har i dag, hvor systemet kom til at køre på en central server. Begge gange var vi det første Apotek, der testede, og begge gange blev vi lagt totalt ned i nogle måneder, indtil man fik styr på systemet og kunne udrulle det til andre. Nu er systemet centralt styret og test af nye tiltag er derfor ikke længere nødvendig i samme grad, så Apoteket er ikke længere med i dette arbejde. I forbindelse med indføringen af det nye skrankesystem i 1990, blev Apotekets skranke fornyet, og selv om publikumsrummet kun var på 8 kvadratmeter, blev der for første gang opsat selvvalgsreoler, og det blev starten på selvvalg på Apoteket. I foråret 1996 meddelte Apoteker Gredal personalet, at han ville gå på pension. Det gik hurtigt op for mig, at min eneste chance for at forblive i Vildbjerg var, at jeg selv søgte om udnævnelse til Apoteker i Vildbjerg. Dette var dog imod alle odds, da jeg kun var 36 år, mens gennemsnitsalderen for nyudnævnte Apotekere var 43 år, og samtidig tildelte man meget sjældent et Apotek til en farmaceut, der var på Apoteket i forvejen. Min ansøgning blev dog taget alvorligt, selv om der var 3 andre kvalificerede ansøger. En stor indsats fra personalet overbeviste de faglige organisationer og indenrigsministeriet om at sådan skulle det være, og i juli 1996 blev jeg udnævnt til Apoteker i Vildbjerg af indenrigsministeren Britta Schall Holberg med tiltrædelse 1. november 1996.

I min overtagelse af Vildbjerg Apotek var der en klausul, som krævede, at jeg skulle lave Aulum håndkøbsudsalg, der var i døgnkiosken og var landets største håndkøbsudsalg, om til et fagbetjent Apoteksudsalg inden et år. Dette var der stor modstand imod i Aulum, da åbningstiden herved vil blive indskrænket betydeligt, og over 900 protestunderskrifter blev sendt til ministeren. Ministeriet stod fast og Aulum Apoteksudsalg åbnede 1. maj 1997, samtidig blev det udnævnt til årets butik i Aulum i 1998.

I løbet af de næste år blev Vildbjerg Apotek ombygget, hvor de gamle laboratorielokaler blev inddraget, så der kunne blive mere plads i kunderummet med mange flere selvvalgsreoler. Facaden blev renoveret og vinduerne udskiftet, så facaden blev ført tilbage til sit oprindelige udseende, da det blev bygget til Apotek i 1914. Der blev ligeledes bygget en kørerampe til handicappede, men pladsmangel på fortorvet, betød, at den blev for stejl til kørestolebruger. De kan dog få hjælp fra personalet ved at ringe på en klokke.

I årene 2004 og 2005 blev kunderummet, så yderligere udvidet til 120 kvadratmeter ved at inddrage noget af den gamle Apotekerbolig, og sådan står det i dag.

Ved udgangen af 2005 blev Karup Apotek ledig, og ministeriet mente ikke dette kunne foresætte som selvstændigt Apotek. Jeg lagde billet ind på at overtage, men igen var det mod alle odds, da der er 37 km mellem de to Apoteker. En stor indsats fra farmakonom Inge Nielsen og daværende Apoteker Nielsen på Karup Apotek, lykkedes det igen at overtale ministeriet, og 1. januar 2006 overtog jeg så Karup Apotek som en filial af Vildbjerg Apotek, så koncernen nu bestod af hovedApoteket i Vildbjerg, filialen i Karup og Apoteksudsalget i Aulum.

Da Rema 1000 i Karup så byggede en ny bygning ved hovedvejen mellem Herning og Viborg, med 60 p-pladser lige foran, var vi straks klar til at flytte Karup Apotek med, da Apoteket dengang lå i et af Karups boligområder ved siden af lægehuset, uden større kundestrøm. Dette skulle vise sig, at være en god beslutning, da Apoteket herved blev til et strøg/pendler Apotek, hvor der i dag kommer ca. 55 % flere kunder end før. Filialen har alle de funktioner et normalt Apotek har overfor vore kunder, og har ved siden af også markeret sig som et veterinært Apotek.

Den næste udfordring for Vildbjerg Apotek kom så 1. april 2007, hvor ministeriet besluttede at liberalisere veterinærmedicinen.

Salg af medicin til veterinært brug havde dog altid været en del af Apoteket, hvor vi solgte medicinen til dyrlægerne, som så solgte videre til landmanden. I 1995 blev recepten dog givet fri, så landmanden kunne købe direkte på Apoteket, og i 2007 blev så denne del af salget, til et liberalt erhverv. Dette betød, at der blev stillet større krav til de Apotekere, der ville handle med disse varer, og hurtigt meldte Apotekerne i Holstebro, Herning, Viborg, Silkeborg, Brande og Ikast fra, da deres omsætning på dette område derved blev urentabel. På Vildbjerg Apotek har vi forsøgt at samle dette op, og omsætningen er i dag steget til at være en tredjedel af hele omsætningen i koncernen. Vi har fundet en niche, der beskæftiger 1 -1 1/2 person, og det betyder, at vore bude i såvel Vildbjerg som Karup kører henholdsvis 300 og 200 km hver dag med medicin til landbruget, da vi har tilladelse til at levere veterinærmedicin fra begge afdelinger. Jeg vil tro, at Vildbjerg Apotek er på top 10 i Danmark, hvad angår størrelse i leverance af medicin til landbruget.

Personale er den vigtigste del af Apoteket. Uden dem kunne intet lade sig gøre. De har undervejs støttet mig i kampen for at bevare og udvikle Apoteket i Vildbjerg igennem disse 30 år.

Til sammenligning kan jeg konstatere, at vi nu dagligt i vore skranker betjener gennemsnitlig 215 kunder i Vildbjerg, 140 i Aulum og 210 i Karup, plus alt det vi leverer ud af vores bagdør.

I dag er der 25 ansatte på Apoteket, hvoraf 9 er tilknyttet Karup Apotek og resten til Vildbjerg Apotek og Aulum Apoteksudsalg.

Det er et fagligt højt uddannet personale, som holdes ajour på kurser og 1 times morgenmøde hver uge. I 2012 blev vi efter 1 ½ års arbejde akkrediteret efter DDKM (Den Danske Kvalitets Model). Dette arbejde styres fra filialen i Karup og er med til hele tiden at kræve det bedste af personalet, da alle fejl registreres til brug som læring og arbejdsgangene hele tiden måles og optimeres. F.eks. kan Apotekets kø-ventetider følges på www.Apoteket.dk.

Fremtiden er ikke til at spå om, men det står helt klart, at den nye Apotekerlov kan få store konsekvenser i Vildbjerg, hvis vi ikke tilretter os rigtigt. Den nye lov blev vedtaget 1. Juli 2015 og er et bredt politisk forlig. Apoteksmonopolet blev bevaret, og Apoteket blev cementeret som en del af den primære sundhedstjeneste. Det der kommer til at skade Vildbjerg Apotek mest er, at der i forliget blev lavet regler for, hvad et Apotek må sælge. Vi må derfor pr 1. januar 2016 ikke længere sælge parfumer, toilettasker og lignende, og dette får selvfølgelig nogle tilpasninger for os. Vi kan selvfølgelig ikke forstå dette, da supermarkeder og tankstationer jo godt må sælge håndkøbslægemidler.

Men sådan er reglerne nu, og dem lever vi naturligvis op til, så vi vil kæmpe for en tilpasning og bevarelse af et Apotek i Vildbjerg ud i fremtiden.

De hvide busser og deres tilknytning til Vildbjerg

V/ Tove Lykkeberg og Jørgen Ovesen

Kristian Ovesen

Efter anden verdenskrig deltog Kristian R. Ovesen og Kaj Rasmussen fra Vildbjerg i afhentning af fanger fra Neuengamme. Kristian Ovesen var ejer af Rutebilfirmaet i Vildbjerg og Kaj Rasmussen var chauffør hos ham. Kristian Ovesen har efterladt en del papirer, som vi har fået lov til at bruge af hans søn Jørgen Ovesen. Vi har også været i forbindelse med Kaj Rasmussens datter Mona Rasmussen. Mona siger, at faderen ikke fortalte meget om turen, men hun var også ret ung, da han døde. Mona er dog i besiddelse af en medalje, som han fik. I år er det 70 år siden, at De Hvide Busser satte kurs mod Danmark

med de sidste 4.200 nordiske fanger fra kz-lejren Neuengamme. Transporten blev en del af et af de mest spektakulære dilemmaer, som blev gennemført under de mest modbydelige scenarier.

Fra disse bygninger i Neuengamme blev en samling væsener, der knap virkede menneskelige, drevet, puffet og ført ud. Udmarvede i en grad, så man ikke skulle tro det muligt. Og yderligere afkræftede af dysenteri og andre sygdomme, ravede og krøb disse mennesker ind i busser fra Svensk Røde Kors. Der var fuldvoksne mænd af middelstørrelse eller mere, som vejede tredive kilo. Der var individer, som var så kraftløse, at de ikke havde kræfter til at holde på et stykke brød.

Det var polske, russiske og franske fanger fra Neuengamme, som skulle flyttes til lejrene Bergen Belsen og Hannover-Støkken. Det skulle Svensk Røde Kors gøre, så der kunne blive plads i Neuengamme til danske og norske fanger i Skandinavienslejren. Folke Bernadotte var tvunget til at acceptere denne fangeombytning. Svenske hjælpere tænker tilbage på denne oplevelse med gru.

Der blev overført stadig flere danske og norske fanger til lejren. Og ganske naturligt satte de deres præg på Neuengamme. De blev beskyttet af Svensk Røde Kors. De havde ikke arbejdspligt, blev ikke klippet, som de andre. De indrettede deres egen sygeafdeling, hvor der var rent. Maden kom fra Røde Kors pakker og var rigelig. En af de indsatte siger, at der var et skammeligt svineri med mad.

Andre landes fanger fik en forfærdelig behandling. Ombytning m.v. opfattede danskere og nordmænd det som et problem? Eller er det først gået op for folk senere? Og hvor meget vidste man om, hvad der foregik rundt i de forskellige lejre.

Med aktionen De hvide Busser anerkender man Bernadottes indsats, men danskere anerkender også den danske andel. De hvide busser er et konkret eksempel på, at nationen stod skulder ved skulder i forenet kamp mod det onde. Og at man ikke svigtede landsmænd, der var blevet deporteret af besættelsesmagten.

Historien bliver til stadighed nyfortolket. Der sættes fokus på den såkaldte Skandinavienslejr i kz-lejren i Neuengamme. Der studeres i, om det var en racistisk hjælp på bekostning af andre.

Tanken var, at man selvfølgelig først og fremmest undsætter egne statsborgere, de er nærmest. Sådan er det også i dag, hvor man befrier egne statsborgere fra krigszoner.

I år er der en udstilling på Nationalmuseet, som bl. a. giver information om de chauffører, der sad bag rattet. Hvad drev de mænd og kvinder, som valgte at tage af sted på den farefulde færd for at bringe de deporterede i sikkerhed. Hvorfor valgte nogle at sætte livet på spil i en tid, der allerede var præget af ekstreme vilkår?

Det er svært at se et alternativ. Men mange mennesker har oplevet og set så mange ting. Der var store flokke af ”muselmænd”, som blev fragtet til Bergen-Belsen. De blev fordrevet fordi der skulle være plads til skandinaver. Det var de blevet under alle omstændigheder

Rutebilerne gik på generatorbrændsel. Ovesen havde 2 biler. en 26 personers og en 13 personers. Der blev kørt 3 gange om dagen.

Normal belægning på den 26 personers var 60-70 rejsende, der kunne være 18 på taget og en på stigen bagpå ved siden af generatoren.

Rutebilstationen var i Søndergade 17 (der hvor der nu er missionshus). Under besættelsen blev der beslaglagt 3 værelser og en stor trægarage, som de skulle bruge til olie og generatorbrænde.

Kristian Ovesen har skrevet erindringer fra krigen. I disse gengiver han historier fra dødsdømte mænd. Nogle overlevede, andre ikke.

Man mærker i beskrivelserne, at disse mænds skæbner har berørt meget. Ud over sådanne beretninger var Ovesen også klar over, at Frihedskæmperne gjorde et stort arbejde.

Ovesen skriver:

Røde Kors med grev Bernadotte i spidsen gjorde en enestående indsats for at hjælpe de nordiske fanger i Kz lejrene, han forhandlede med den tyske befuldmægtigede Heinrich Himmler om tilladelse til at sende Røde Kors pakker til de nordiske fanger i Kz-lejrene, og senere fik han, under bøn, trusler og velsignelser tilladelse til at samle alle nordiske fanger i Neuengamme og senere opnåede han tilladelse til at bringe de syge hjem med ambulancer fra Sveriges Røde Kors og Civilforsvaret i Danmark.

Efter mange besværligheder opnåede Folke Bernadotte tilladelse til at hente resten af de nordiske fanger i Neuengamme og bringe dem til henholdsvis Frøslev og Horserød, hvorfra de blev frie ved krigens slutning d. 5. maj 1945.

Den 18. april 1945 fik Bernadotte tilladelsen til at bringe de sidste fanger fra Danmark og Norge hjem, hvis han senest d. 19. april 1945 kunne skaffe så mange busser, at de kunne afhente de sidste fanger i et træk. Busserne skulle også alle være malet hvide med Røde Kors mærket på taget og Dannebrog på bussernes sider. Krav som syntes umulige at opfylde.

Der gik så besked til DSB og LDB og i lyn tempo blev alle rutebilstationer kontaktet og kl. 4.00 om morgenen den 19. april 1945 stod der 120 busser i Padborg.

Da jeg var bestyrelsesformand for rutebilstationen i Herning blev jeg kl. 16.30 den 18. april 1945 ringet op af Danmarks bilruter og forespurgt om hvor mange busser vi kunne stille med, hvidmalede og til fornævnte tid. Jeg spurgte mine kolleger og meldte tilbage at vi kunne stille med 7 busser. På rutebilstationen var der dengang kun 5 biler. Beslutningen tog kun 1 minut.

Jeg tog til J. Ørum Petersens Karosserifabrik og forelagde sagen og spurgte om, de kunne male 7 busser som før beskrevet, og hvis det blev et ja, kunne de få den første om en time. Det var i orden fra fabrikantens side, men jeg skulle selv forelægge det for medarbejderne, for det var jo lige op til fyraften.

Jeg gik sammen med fabrikanten ud på fabrikken og forelagde sagen, som den var, at vi skulle hente danske Kz-fanger hjem fra lejren i Neuengamme. Det var vort arbejde, men vi kunne ikke udføre det uden, at de 7 busser blev malet og var i Padborg inden 11 timer. Svaret kom straks: "Kom med busserne".

Nu var kl. 16:50 og på rutebilstationen holdt busserne klar til at køre den ordinære rute hjem. Der var mange rejsende. Jeg gik fra bus til bus og meddelte, at vi skulle afsted og at der af den grund ingen busser gik på ruterne i de næste 3 dage.

Vi skulle så have de rejsende kørt hjem, busserne malet og selv være klar.

Rygtet var gået som en løbeild her i Vildbjerg og min genbo læge Eberholst tilbød at tage med, men vi skulle ikke have syge med, de blev befordret i ambulancer, så det var ikke nødvendigt.

Dyrlæge Primdahl ringede til mig, at vi måtte hente hans månedsration af tobak hos købmanden, og så fik vi mange gode ønsker med på vejen.

Kl. 24:00 var vi klar til at køre hjemmefra, uvisse på hvad vi skulle møde, vi skulle jo til et krigsførende land. Klokkeren 03:00 var vi i Padborg, blev vist om på Stadion til de øvrige busser, der holdt i lange lige rækker. Vi lagde os i busserne, vi skulle jo være klar til afgang kl. 8:00, så lidt søvn ville gøre godt.

Næste morgen var vi klar til den aftalte tid, men så blev det meddelt, at Himmler havde fortrudt tilladelsen. Han havde sikkert ikke regnet med, at et så stort antal busser kunne gøres klar og være i Padborg på mindre end et døgn.

Så måtte Bernadotte afsted igen, og vi måtte vente. Selv om der endnu var sne, var vejret godt, så vi fik tiden til at gå med lidt af hvert. Vi var jo mange chauffører, og der var rigeligt at snakke om.

Da det blev aften, skulle vi sove i nogle kreaturvogne med Røde Kors mærket. Vognene var kørt ind på et sidespor på Padborg station. I vognene var der anbragt madrasser og tæpper, så det var meget godt. Vi lagde os godt til rette og var ved at blunde, da luftalarmen lød. Vi tog det ganske roligt, for det var sket så tit i Herning uden der skete noget. Men vi opdagede snart at vi ikke var i Herning, for pludselig så jeg lysbomber over bussernes parkering, og det blev lyst som selve dagen. "Så" tænkte jeg "nu glider busserne", men der skete intet. Lidt efter kom der også lysbomber over baneterrænet, og så opdagede vi, at der var kørt et tysk militærtog op på siden af Røde Kors' vogne, hvori vi skulle sove, så det var med at komme ud. Medens en af chaufførerne var ved at lette sig, kom der en maskingeværsalve gennem vognen og plukkede et hjørne af hans madras. Chaufføren rejste sig og sagde: "Du skal ikke komme nærmere på mig", men alle kom ud, og vi søgte dækning under en tyk betonperron, så længe angrebet varede. Vi gled så ud i busserne resten af natten, de var mere sikre, havde vi opdaget.

Næste morgen den 20. april 1945 blev vi purret kl. 7:30, blev nødtørftigt vasket, spiste morgenmad og var klar til afgang. Bernadotte havde fået tilladelsen, og kl. 9:00 startede vi, vort hold var på 11 busser. Ingen busser måtte køre alene. Det var en aftale med de allierede styrker.

Vi kørte over grænsen og videre sydpå, hastigheden var 40 km. i timen. Vi kørte jo på generatortræ og dårlige dæk. Jeg havde 4 reservehjul på taget samt det generatortræ, der var nødvendigt for at kunne gennemføre turen. Generatortræ er bøgetræ i små klodser, som brændes af i en kakkelovn monteret bag på bussen, ved afbrænding udvikles der trægas som brændgas til motoren til erstatning for benzin, der ikke kunne skaffes.

Vi kørte over Flensburg og Schlesvig og da det var første gang, jeg var i udlandet, bemærkede jeg, at alt syntes at ligne vores eget land, men lidt senere passerede vi en lille by med et gadekær, og her observerede vi en større afdeling tyske kamptropper.

Da førerbussen opdagede 4 engelske flyvere over os, måtte vi alle stoppe op og ned i grøften, men der skete intet, så vi blev enige om at køre videre. Kort tid efter vendte flyverne tilbage. Vi kunne høre en del skyderi, men vi kørte videre.

Vi nåede Neumunster, og her så vi for første gang, hvor store ødelæggelser krigen kan afstedkomme. Den nordligste del af byen var en stor ruinhob. Der havde været en fabrik for flyvemaskiner. Den var jævnet med jorden og på baneterrænet stod der lange togstammer, gennemhullede, væltede eller sprængt i småstykker, højhuse, der var styrtet sammen. Og vi kunne se senge og andre møbler stikke ud af ruinerne. I gaderne var der bombekratre, som vi med megen møje kunne snige os udenom. Længere inde i byen gik livet sin gang med mange mennesker.

Midt på torvet eksploderede et af mine bagdæk, og i løbet af et nu var der ikke et menneske at se nogen steder. Jeg skiftede hjul og efterhånden kom menneskene tilbage. De var venlige og ville hjælpe os. Da vi var færdige, viste de os på vej igen og ønskede os god tur.

Vi kørte så videre og lidt efter så vi en vældig røgsky nogle kilometer foran os. En tysk motorordonnans stoppede os og meddelte at vejen var spærret af

en olietransport, der var blevet beskudt og var i brand. Vi måtte så dreje ind ad nogle små veje for at komme udenom den brændende olietransport.

Vi kørte videre over Bad Segeberg, Bad Olsley og Tritteau Svarzenbek, kom igen nem en dalsænkning, det var Altengamme, og her mødte vi foråret, det var solskin, alt var grønt, frugttræerne stod i fuld flor med deres hvide blomster

pragt. Det er et syn man ikke glemmer, for da vi kørte hjemmefra var der jo sne. Vi kørte videre, nu var vi snart fremme ved vores mål Neuengamme. Vi kunne høre kanontorden fra fronten. Lige før vi nåede lejren, var der en af busserne, der strejkede. Og det var så alvorligt, at det ikke kunne repareres umiddelbart. Og da vejen var smal og vi skulle skynde os frem, så tog chaufføren sine ejendele, og sammen med de øvrige chauffører tog de under bussens ene side og væltede den ned i grøften, og så kørte vi videre. Det var et tragisk syn, der mødte os. Der var pigtråd i ca. 2 meters højde. Trådene var strømførende og med passende mellemrum var der lysprojektører og bemanded med soldater med maskinge- værer. Herfra kunne vagterne følge alt, hvad der rørte sig i lejren, flugt var således umulig. Vi kørte gennem hovedvagten Foran os lå en stor bygning med en høj skorsten. Det lignede et teglværk, men det var et krematorium. Alle uhyggelige spor var fjernet.

Vi kørte ind på appelpladsen. Det var her tyskerne dagligt holdt mandtal og fordelte fangerne på de opgaver, der skulle løses.

Bagved lå 27 lange barakker, det var fangernes hjem. Der gik mange omkring i deres sribede fangedragter med nummer på.

De nordiske fanger, som vi skulle have med hjem, stod i en lang række iført deres civile tøj. Klokken var 16, og de havde stået det meste af dagen.

Alt imens vi læssede, fløj 4 kampfly frem og tilbage over lejren, men der var ingen, der åbnede ild mod dem. Tyskerne var klar over, at krigen var tabt.

Da vi havde fået de fleste passagerer i busserne, gik det atter hjemad.

Da vi var ude af lejren og pigtråden drog vore passagerer et lettelsens suk. Det var jo år og måneder siden de kunne føle sig frie.

Da det var begyndt at blive mørkt var vi nået frem til den Svenske Røde Kors ved Frederiksrue, hvor vi skulle overnatte. Vi havde medbragt Røde Kors forplejning. Den blev fortæret i vejkannten. Der var træer alle vegne.

Der blev givet besked om ikke at have lys på eller i busserne. Ingen tobaksrygning eller brug af åben ild. Ingen lommelygter. Man måtte ikke opholde sig på bussens venstre side, da svenskerne kørte med ambulancer hele natten.

Næste morgen kørte vi videre.

Undervejs gjorde vi holdt på torvet i en lille by, og straks var busserne omringet af børn, der var meget tynde. De strakte hænderne op og sagde :”Giv os mad, I har så meget i Danmark”. Vore passagerer gav dem hvad de havde i deres Røde Kors pakker. Jeg beundrede dem og sagde, at det kunne vi der aldrig havde været i koncentrationslejr ikke gøre. Men det kalder jeg menneskekærlighed.

”Tyskerne kan pine og plage os så meget de vil, men mangler deres børn mad vil vi give dem det”

De ord har bidt sig fast i mig, jeg glemmer det aldrig. Vi kom til Danmark om eftermiddagen den 21. april og kørte vore passagerer direkte til Frøslevlejren, hvor vi blev modtaget af tyske vagter, der råbte højt. En af vore passagerer sagde:”Tag det roligt, I er snart færdige. Vi sagde farvel med ønsket om, at de snart måtte blive frie, og så kørte vi hjemad. Langs med vejen helt til Kolding stod små klynger af børn med blomster og råbte hurra for os.

Vi nåede godt hjem til vore familier, de havde jo været urolige for os. Da vi var hjemme takkede vi for at vi var godt hjemme og fordi vi fik lov til at udføre dette stykke hjælpearbejde.

Spørger man Jørgen Ovesen om holdningen i hjemmet siger han, at den var sådan, at man hjalp, hvor man kunne.

Ildsjæl og mønsterbryder

Ildsjæle og mønsterbrydere har der heldigvis været til alle tider både i større og mindre samfund.

De kendetegnes bedst ved en ubændig lyst og iver til at sætte det i gang, som de brænder for. For dem er stilstand tilbagegang.

Et godt eksempel på en ildsjæl og mønsterbryder i Timringområdet var Laurids Christian Lauritsen eller Laust Kristian Spandet, som blev det navn, han blev kendt under.

Han blev født den 6. juni 1868 i Timring fattighus ved Timring kirke, hvor han boede sammen med sin mor og bedstemoderen, der sammen var kommet til Timring fra Sønderjylland i 1845.

Moderen, Marie Spandet, arbejdede på Møltrup Hovedgård. Faderen kom han aldrig til at kende, så det blev bedstemoderen, Kirsten Spandet, der blev hans faste holdepunkt i de første barndomsår.

Dengang varede barndommen nu heller ikke så længe, for allerede som 7-årig kom Laust til at arbejde som hjorddreng på Møltrup, hvor han passede gårdens kalve. Efter en tur over Birkmose, hvor han vogtede får ude i heden, kom han tilbage til Møltrup og blev fæstet som karl for en årsløn på 150 kroner. Dem fik han imidlertid aldrig udbetalt, for herremanden på Møltrup gik fallit, så Laust måtte nøjes med de 9 kroner, der blev hans del af boet.

I første omgang var det ikke landbruget, der havde første prioritet med hensyn til hans fremtidige virke. Han ville gerne have været lærer, men med den økonomiske baggrund, han havde, blev det kun ved drømmen. I stedet blev han uddannet som snedker. Efter endt militærtjeneste slog han sig ned i

Timring som selvstændig snedker med en startkapital på godt en snes kroner.

Han havde fået en 10 – 12 kroner i munderingsgodtgørelse ved hjemsendelsen fra militæret. Desuden skød bedstemoderen 10 kroner ind i foretagendet.

I 1894 giftede han sig med Birgitte fra Munklinde ved Bording. Kort efter giftemålet byggede de huset på Bjerregårdvej 20.

*Laust Kr. Spandets
næringsbrev fra 1893*

Laust Kr. Spandets første ejendom "Birgittesminde" på Bjerregårdvej 20 i Timring.

Vejen, som familien står på, er Bjerregårdvej.

Personerne er fra venstre Laust Kr. Spandet med sønnen Peder på skødet.

Den følgende dame er Peders bedstemor fra Moselund ved Bording.

De to næste kvinder er først Lausts` mor Marie og derefter hans bedstemor Kirsten.

Livet lå foran dem, og alt så lyst ud. Men lykken varede kun kort, for året efter døde hustruen i barselsseng, mens Laust var inde til mønstring.

Barnet, som kom til at hedde Peder Munklinde Spandet, overlevede, så for Laust Kr. Spandet blev det meget svære år med masser af slid og slæb på det lille landbrug, han var ved at opbygge. Efter hustruens død, kom stedet for øvrigt til at hedde "Birgittesminde". Han startede småt med 4 tdr. land og én ko. Senere blev bedriften udvidet med yderligere 2 tdr. land og nok en ko.

På det lille landbrug var det nødvendigt at tænke kreativt, så derfor byggede Laust i 1896 sognets første ajlebeholder. Nu kunne han opsamle urinen fra dyrene og selv bestemme, hvor den skulle gøre nytte.

Trods svære kår og modgang var han stadig fyldt med mod og virkekraft, så derfor købte han i begyndelsen af 1900-tallet et 10 tdr. land stort uopdyrket areal af Møltrup ejers, A. P. Jensen, ude i Nørmosen (Nr. Mosevej 7).

Med udvidelsen af markarealet blev de to køers trækraft udskiftet med to islænderheste – en race, som kom til at følge ham livet igennem.

Drengen til venstre er Jens Olesen - en halvbror til Peder Spandet, som ses til højre. Hestene hed Lars og Wolle

Grunden til, at det lige blev islandske heste, fortæller han selv om i Salomon Frifeldts bog "Godtfolk og Skidtfolk". I én af bogens noveller "Ride, Ride, Ranke" beretter han om, hvordan han en dag gik ude i heden og vogtede får. For at fordrive tiden i de lange dage snød han sig ind imellem til at læse lidt i Flinchs Almanak, hvor der var en historie om en dreng og en islandsk hest. Gennem denne læsning blev Laust enig med sig selv om, at blev han engang i fremtiden i stand til

at anskaffe sig heste, så skulle det være islandske.

At der så kom til at gå 30 år, før ønsket blev opfyldt, havde han måske ikke regnet med.

Tømmerhåndværket, som han havde nørklet lidt med ved siden af landbruget, opgav han helt i 1898.

Omkring 1902 giftede han sig atter. Denne gang var det med Laura Jensen, der sammen med sin søn, Jens, var kommet til Jylland i 1897. Hun kom fra Møn, hvor hun var blevet enke i 1896.

Med Lauras indtog i det jyske, kom også roehakken til Timring – den korte udgave vel at mærke. Dette redskab havde hun fået stor erfaring i at bruge i de hjemlige roemarkers på Møn. Efterhånden havde Laust fået samlet omkring 30 tdr. land ude i Nørmosen. Derfor byggede han i 1907 en ny gård på stedet og solgte den gamle i Timring.

Gården "Nørmose" Nr. Mosevej 7 blev bygget i 1907.

På billedet ses Laust Kr. Spandet med seks af sine børn og sine uundværlige islænderheste.

Nørmosen var, som navnet udtrykker, et fugtigt område med våd og sur jord, så der skulle både drænes og mergles, inden jorden kom til at give et fornuftigt afkast.

For sin store vedholdende ihærdighed i forbindelse med opbygningen af sin gård, der efterhånden var blevet til et helt lille mønsterbrug, blev Laust flere gange præmieret – blandt andet fik han i 1928 tildelt De jyske Landboforeningers sølvmedalje.

Laura og Laust Kristian Spandet.

Alt var dog ikke hårdt arbejde, idet han i en periode også fik tid til at sidde i sognerådet. På et tidspunkt var der endda tale om, at han skulle stilles op til folketingsvalget, men nogle af stillerne, her iblandt Herningsagføreren Riis Hansen, ville belære Laust om, hvad han måtte sige, og hvordan han ellers skulle gebærde sig, hvis han blev valgt.

Til alle disse gode anvisninger havde Laust kun følgende

kommentar: ”Nej, tak! – hvis a eet mo sej mi Mjænning, saa er’t eet mæ!”. Det med at kunne sige sin mening var vigtigt for Laust Kristian Spandet, hvilket på et tidspunkt gik ud over medlemmerne i det siddende sogneråd i Timring. Møderne holdtes på det tidspunkt i en lille stue bagved butikken hos daværende købmand S. P. Sørensen (Bjerregårdvej 1). Under et af disse møder kom Laust pludselig farende ud til kunderne i butikken og åbnede døren på vid gab ind til ”det vise råd” og råbte højt: ”Vil I eet gjarn se’r en Samling Pjatrøw?”

Grunden til Lausts ophidselse og udbrud, skal ses i lyset af, at der efter sigende skulle have været en lærer i Tiphede skole, der var blevet så uenig med forældrene, at disse havde lavet en underskriftsindsamling for at få manden afsat. Senere, da det blev alvor, fik mange af de forældre, der havde skrevet under, dårlig samvittighed og lavede derfor en ny liste med underskrifter, der ønskede, at staklen skulle blive i embedet.

Det, der i den forbindelse havde ophidset Laust Kristian Spandet, var sognerådets noget vankelmodige holdning til sagen.

Efter sigende skulle han ikke just have været veltalende, men det, han sagde, var gennemtænkt og fornuftig tale.

*Laust Kristian Spandet.
Tegning af Achton Friis.
(De jyders land bd. 1 s.
487).*

Desuden var han en tolerant person, der lyttede til og accepterede andres meninger. I sin tid i sognerådet, hvor han sad i flere perioder, var han formand for Hjælpekassen.

Også mange andre foreninger i Timring fik glæde af hans arbejde i bestyrelsen. Især én forening stod han hjerte meget nært - Timring Bogsamling. Helt fra barnsben havde han læst meget, selvom de andre drenge syntes, at det var en mærkelig fornøjelse at have. Som voksen læste han gerne om historie og topografi.

Efter hans død fik tilknytningen til Timring Bogsamling også betydning for foreningen, idet han hustru oprettede "Laust Kr. Spandets mindelegat" på 500 kroner. Renterne af dette beløb skulle bruges til indkøb af nye bøger.

Med hensyn til det lokalhistoriske, var han uden tvivl den person i sognet, der skal have den største ære for, at Konrad Understrups bog "Timring Sogn" kom til at se dagens lys i 1929. Han drog sognet rundt med forfatteren og henviste til mange personer, der sad inde med brugelig viden. Ud over, at han fik sat grøde i landbruget og lokalsamfundet, var der også tid og kræfter til, at han sammen med hustruen Laura opfostrede 11 børn. I 1936 lukkede denne stovte og ihærdige mand for sidste gang sine øjne ude på det lille sted i Nørmosen.

Svend Aage Madsen.

Hal2 otte år undervejs

v/Knud Bunde - Tekst og foto

Med udflytningen af Vildbjerg skole fra Burgårdsvej til Bjørnkjærvej i december 2006 stod det klart, at den gamle skolehals dage var talte. Derfor udarbejdede bestyrelsen for Vildbjerg Sports- og Kulturcenter i 2007 en generel plan for en udvidelse af centret.

I den indgik planerne om opførelsen af en søjlefri dobbelthal på 47,5 x 45m placeret bag Stadionhallen. I hallen var der plads til to håndboldbaner, der holdes adskilt af et net. Derved kunne hallen også rumme andre aktiviteter, som f.eks. messer. Samtidig opgraderedes Stadionhallen til en opvisningshal.

Indendørs mangler

Begrundelsen for planerne var, at Centret gerne ville op og være blandt de førende for den indendørs idræt, som man er det inden for fodbolden. Eksempelvis havde Dansk Håndbold Forbund flere gange udtrykt ønsker om at benytte Centret på grund af dets gode faciliteter. Men hver gang var forhandlingerne strandet på det dårlige gulv i Stadionhallen. Sports- og Kulturcentret var ikke alene om at ville bygge endnu en hal. De samme planer havde man i Aulum, Kibæk og Lind og alle søgte om kommunal støtte. De tre projekter blev samlet i en pulje, mens Hal2 i første omgang særskilt indgik i de kommunale budgetter.

Finanskrise

Men stort set samtidig ramte finanskrisen Danmark, og det betød store ændringer i planerne, for Centrets bestyrelse indså, det økonomisk ikke var muligt at gennemføre det store projekt, der var budgetteret til 40 mio. kr. I stedet for dobbelthallen bag Stadionhallen fik man projekteret en enkelt hal, der skulle bygges i forlængelse af Stadionhallen. Den ændring betød, at Tennisklubben måtte afgive en bane til byggeriet, hvad klubben ikke havde noget imod, eftersom man kun sjældent havde brug for bane 3. Den nye Hal2 blev tegnet af Årstidernes Arkitekter, mens ingeniørberegningerne blev foretaget af Midtconsult A/S, begge Herning. Hallen blev på 1430 kvm med tilhørende faciliteter, bl.a. opvarmningslokale, depotrum, toiletter og lokale til Vildbjerg Cup,

Også fitnesscenter

Byggeriet omfattede ikke alene Hal2. For fitnesscentret ”Dit Center”, der også har til huse i Centret, var i pladsnød og ønskede at udvide. Derfor blev der tilføjet yderligere 400 kvm, som fitnesscentret lejede.

Til at styre hele projektet og byggeriet antog Centrets bestyrelse Karl Henrik Elkjær, Vildbjerg og hans firma Boticon A/S, Vildbjerg.

Beregningerne viste, at det reducerede projekt ville koste 17 mio. kr. Dertil kom den kommercielle del, som ”Dit center” lejede sig ind i på almindelige vilkår. Så alt i alt endte den samlede byggesum på 24 mio. kr. Af dem bevilgede kommunen de 10 mio. kr., mens man fik 900.000 kr. fra de såkaldte ”vindmøllepenge” Centret selv skulle skaffe resten.

Lokkede med middag

Og hvordan gør man det, når bestyrelsen ikke mener, man har kræfter til selv at løse opgaven?

Som Centrets formand, Frank Petersen siger det: - Vi lokkede en flok mennesker med en middag og fik dem til at organisere indsamlingen.

Gruppen, der lovede at stå for indsamlingen, fik fhv. skole- og kommunaldirektør, næstformand i DIF, Preben Staun som formand. De øvrige medlemmer var: Grethe Bang, Karl Johan Rasmussen, Bent Olesen og Knud Bunde. Som bisidder og sekretær deltog centrets direktør Klaus S. Andersen og Charlotte Solgaard. Gruppen søgte fonde og organiserede indsamlinger blandt byens erhvervsdrivende og handlende, ligesom der blev organiseret en stor husstandsindsamling. Samtidig gik 12 af byens foreninger sammen om en indsamling, der gav 1.417.000 kr. Efter 15 måneders arbejde sluttede gruppen sit arbejde med et resultat på 5.516.000 kr.

Meget lokalt arbejde

Ved licitationen holdt overslaget. Og til glæde for Centret fik lokale firmaer og håndværkere også langt det meste af arbejdet. I øsende regnvejr tog formanden for Herning Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Johs. Poulsen (R), formanden for indsamlingsgruppen Preben Staun og Centrets formand

Billeder fra årets gang i Vildbjerg

Foto og tekst: Knud Bunde

Efter 10 års ansættelse tog Vildbjerg Sports- og Kulturcenter i januar afsked med den afholdte og populære køkkenleder Annette Bentsen, som gennem årene var blevet en del af den kultur, der præger Centret.

Fem foreninger, Vildbjerg Borgerforening, Vildbjerg KFUM Håndbold, Vildbjerg Gymnastikforening, Kulturhuset og "De Aktive 60'ere" er sammen med Vildbjerg Sports- og Kulturcenter gået i samarbejde om at skabe en tradition for foredrag i Vildbjerg. I februar havde man besøg af skuespilleren Peter Mygind, der talte om mobning og den umotiverede vold.

Formanden for Kirkens Korshær og Folkekirken Nødhjælps genbrugsbutik i Vildbjerg, Ejvind Madsen, kører rundt i hele Midtjylland med nye håndstøbte lys til genbrugsbutikker over hele Midtjylland og får brugte lysestumper til omsmeltnings med tilbage.

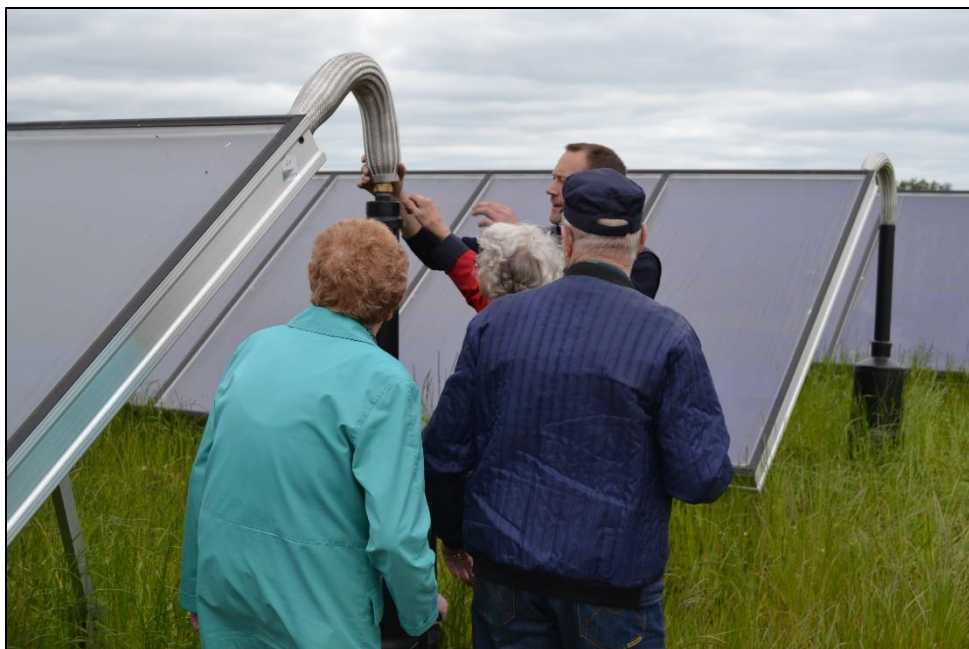
I marts markerer Vildbjerg Apotek sit 100 års jubilæum med et "Åbent Hus"-arrangement. Her ses hele personalet med apoteker Nis Fink Jepsen nederst til højre.

I maj åbner Herregårdens Madbutik fra Møltrup sin første filialbutik. Den ligger i Aulum og rummer foruden madbutikken også en café.

Siden 2008 har Morten Korshøj Hansen, Vildbjerg, doneret omkring 150.000 kr. til Kræftens Bekæmpelse. Alle pengene er skaffet ved, at firmaer og private har ydet bidrag for hver kilometer, han har tilbagelagt i langdistancecykling. Bl.a. 24 timers løb på Fyn.

I juni indviede Vildbjerg Fjernvarmeverk sit nye solfangeranlæg ved Romvigvej. 1686 solfangere, som man regner med kan dække 22 pct. af værkets varme - produktion. Her forklarer driftsleder Thorbjørn Madsen en detalje for nogle gæster ved indvielsen.

I juli chokerer Arne Bak personale og beboere på Leve-Bo miljøet Kildehøj ved at sige sin stilling som forstander op. Han skal fremover stå til rådighed for Danske Diakonhjem, som driver Kildehøj

Den 25. april befandt 22 årige Line Agerbo, Vildbjerg, sig pludselig i centrum af det store jordskælv, der ramte Nepals hovedstad, Katmandu. Kun fordi en kollega ville se på postkort befandt, hun sig ikke i det populære turistmål Bhimsen Tower, der kollapsede totalt. På rejsen til Nepal var Line Agerbo i øvrigt også involveret i en dramatisk flylanding i Katmandu.

Årets Vildbjerg Cup satte igen rekord med 738 hold. Blandt dem et hold fra øgruppen Hawaii midt ude i Stillehavet. Ved åbning dansede de hawaiianske piger en traditionel hawaiidans for de gæster, der deltog i åbningsreceptionen.

Over 10.000 spillere og ledere samt lige så mange forældre og pårørende besøgte Vildbjerg i de fire dage Vildbjerg Cup varede. Her åbningshøjtideligheden på Stadion.

Samtidig med Vildbjerg Cup tiltrådte Klaus Raahauge som ny køkkenchef på Sports- og Kulturcentret. Klaus Raahauge kom til Vildbjerg i 1989 og har bl.a. arbejdet som kok på Hotel Vildbjerg og som kantineleder hos B&O i Struer.. Gennem 10 år var han køkkenchef i Skjern Kulturchef, men har alle årene boet i Vildbjerg.

Skibbild-Nøvling fik i august sin friskole, da Asgården åbnede i den tidligere Nøvling skole. Her er det skoleleder Thomas Grønbech, der byder de nye elever i 0. klasse velkommen. Skolen starter med elever i 0. til og med 2. klasse samt SFO.

Gennem en årrække har Trehøje Y's Men's Club afviklet de populære loppemarkeder i de blå haller på Islandsvej. Da man blev sagt op, købte man den gamle købmandsforretning i Østergade 17 og omdannede den til genbrugsbutik. Den officielle åbning fandt sted i august og blev foretaget af formanden for social- og sundhedsudvalget i Herning Kommune, Anne Marie Nørgaard. Til højre er det formanden for Trehøje Y's Men Asger Brun.

Mandag d. 10. august var der officielt skiftedag på Leve-Bo miljøet Kildehøj. Forstander Arne Bak takkede af og overdrog ledelsen til Vanda Vestergaard.

Takket være en stor donation fra Kavlifondet kan Møltrup Optagelseshjem foretage en tiltrængt udvidelse og forbedring af hjemmets plejehjem, "Lindely". Her er det formanden for byggeudvalget fhv. amtsborgmester Knud Munk Nielsen, der tager et af tre spadestik til udvidelsen. (foto: Odd Jeppesen)

Efter omkring 30 års ansættelse, først på plejehjemmet Ågården senere Aktivitetscentret med samme navn, takkede Herdis Holm af for at gå på efterløn. Her er hun ved afskedsreceptionen for brugerne sammen med områdeleder Lars Vestergaard, Herning Kommune.

Den første lørdag i september holdes Vildbjerg Motorfestival. I år for fjerde gang. Motorfestivalen tiltrækker et stort antal motordrevne køretøjer i alle aldre fra det meste af Midtjylland. Her beundre en pige en tysk Goggomobil, der blev bygget i knap 300.000 forskellige versioner fra 1955 til 1969.

I september blev der holdt offentlig høring omkring fremtiden for Vildbjerg bymidte. Omkring 100 deltog i mødet. Her diskuterer byplanchef Marius Reese yderst til venstre med en gruppe borgere.

Efter en forrygende sæson sikrede Vildbjerg KFUM Håndbolds bedste herrehold sig oprykning til 3. division. For at nå målet skulle man vinde de to sidste kampe. Og det gjorde man i overbevisende stil. Så forståeligt der var glæde i omklædningsrummet, da oprykningen var sikret.

Vildbjerg har fået sin egen vin. Vinen er valgt af SuperBrugsen, Vildbjerg, men det var kunderne, der ved en konkurrence besluttede, at vinflaskens etiket skulle prydes af "Den gule Bygning", hvis historie ultrakort er beskrevet på etiketten.

Siden 2008 har "De Aktive 60'ere" hvert år i december kåret "Årets Vildbjergenser". I 2014 tog udvalget, der står for kåringen, fuser på foreningens formand Knud Bunde og gav ham prisen. Her får han overrakt beviserne på hæderen af Gerda Juncker og Bent Olesen fra udvalget.

For første gang havde Lions Trehøje Lyngtotterne to haller og over 80 stande til rådighed ved oktobermessen. Den blev som de to foregående en stor succes med godt 1200 besøgende. Dagens mest prominente gæst var udenrigsminister Kr. Jensen, der besøgte Vildbjerg Venstre og gik en tur på messen. Her forsøger han at putte bolden i hul hos Trehøje Golfklub.

Frank Petersen tirsdag d. 19. august 2014 i fællesskab første spadestik til den nye Hal2. Men allerede da var arbejdet begyndt, bl. a. skulle trappetårnet ved Stadionhallen fjernes.

Første spadestik til Hal2 blev taget i d. 19. august 2014 af fra venstre formanden for Vildbjerg Sports- og Kulturcenter Frank Petersen, formanden for Herning Kommunes Kultur og Fritidsudvalg, Johs. Poulsen, (R) og formanden for indsamlingskomiteen, Preben Staun, i fællesskab med en tregrenet spade.

Lukket før vinteren

Ifølge den tidsplan for byggeriet, skulle hallens råhus være lukket inden jul, og selv om efteråret 2014 bød på megen regn og blæst nåede man det. Et kritisk punkt var, da man skulle hejse det store ventilationsanlæg op på taget. For den dag var der varslet orkanagtig storm over landet. Men netop den dag var det vindstille over Vildbjerg, mens det den efterfølgende arbejdsdag, da anlægget kom på plads, var mere blæsende.

Planen blev holdt, og fredag d.16. januar 2015 kunne der holdes rejsegilde på den nye Hal2 i overværelse af et par hundrede vildbjergensere, der var tilfredse med, hvad de foreløbig så.

Med hallen lukket blev der arbejdet ihærdigt, og med en mild vinter kunne også murerne arbejde udvendigt uden særlige vinterforanstaltninger. De håndværkere, der var hårdest ramt af den megen regn, efteråret og vinteren kastede af sig, var tagdækkerne, men også de kom efterhånden godt med. Så langsomt og sikkert nærmede færdiggørelsen sig både med hallen og fitnesscentret.

Tidsplan holdt

Fra starten havde Karl Henrik Elkjær, der var på byggepladsen omtrent hver morgen og jævnligt holdt byggemøder med håndværkerne, fastsat afleveringen af hallen til uge 19, hvilket vil sige midt i maj.

Derfor kunne Centret invitere til indvielse af hallen lørdag d. 30. maj 2015. En festdag ikke alene for Centret, men for hele byen. Samtidig kunne ”Sport og Fitness, Dit center Vildbjerg” byde indenfor til præsentation af fitnesscentret, der var åbnet nogle dage tidligere.

Enestående anlæg

Ved indvielsen talte bl.a. formanden for Herning Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Johs. Poulsen, (R), der bl.a. sagde: - Det er et enestående idrætsanlæg I har fået – ikke kun i kommunen, men i hele Danmark. I fører mange tinge ud i livet, som andre vil sige, ikke kan lade sig gøre. I tror på jer selv, og gør det umulige muligt. I får hummelbien til at flyve, ”sagde Johs. Poulsen. Med Hal2 har Vildbjerg fået en hal, der på alle måder er funktionsdygtig. ”Der er blevet arbejdet meget både med lys og lyd, så hallen kan opfylde så mange funktioner som muligt, siger centerdirektør Klaus S. Andersen.

Multifunktionel

At det har givet bonus viste sig allerede 14 dage efter indvielsen, hvor der blev holdt sommerfest med spisning, underholdning med entertaineren Thomas Eje og dans i hallen. En prøve den bestod med ros. Få dage efter var en tv-fotograf i hallen for at filme noget badminton, og også han havde kun lovord til hallen. For aldrig havde han været i en hal, hvor han som her kunne filme i slowmotion uden at skulle have ekstra lys på. Endelig viste hallen sig også sammen med Hal1 at være særdeles egnet som udstillingshal, da Lions Trehøje Lyngtotterne med succes hold oktobermesse med over 1300 betalende gæster i de to haller.

Erindringer

*Skrevet i 1913 af Niels Romvig Nielsen, St. Romvig
v/Poul Hjørnholm*

NB:

Oversat fra original, håndskrevet beretning med datidens skrivemåde. Ulæselige ord og passager er markeret med

Østligst på Romvig Mark har ligget en tre fire Huse som nu er nedrevne. Den ene lå på den nederste Skråning af Raggerbjerg (Nordøstsiden) der boede til i 1880'erne et Par meget gamle Folk Jens Peder med Tilnavn Konge (hans Fader skal havde været Stodderkonge) og Hustru "Maren Peder", der var god til at fortælle, desværre kan jeg intet huske af hendes Fortællinger. Hos disse to gamle brugtes en Kakkellovn af Mursten, den eneste jeg har set af den slags.

Der, hvor nu Hans Thomsens Plantage er, har ligget tre Huse ikke langt fra Visgaard Skjel, i den sidst nedrevne, Kålgårdsdigerne er endnu, boede en Knud Brønsholm og Hustru Maren. I den anden, som jeg ikke kan huske boede Hendrik og Kone Karen Kvindvad og den lå mellem Kirkevejen og en som kaldes Røverstuen hvor Jens Saxsens Statshus ligger lå et Hus, som kaldtes "Hummelhuset", der boede Mads Hummel og Maren Hummel. Mads gik omkring og handlede med Hægter, Nåle, Bendler o.m. Når han så kom hjem, vilde Maren gjerne "lette" hans Krampose, i det hun med rund Hånd meddelte sine Veninder Nabokonerne af dens Indhold. Dette skulle dog foregå uden Madses Vidende, dersom det skulde gå af i Fred. Mellem de to Nabokoner gik det heller ikke altid fredelig af. Maren Hummel som var stor og stærk havde engang ligefrem med Næverne sat Karen Kvindvad på Døren. Karen måtte retirere til sit Hjem, men rasende var hun. Næste Morgen tidlig før hendes Mand skulde på Dagleje måtte han love Karen at gå ind til Maren H. og tage hævn. Hjertet har vist ikke siddet højt hos Hendrik, da han begav sig på Vandring, han var fredsommelig og godmodig af Natur, men afsted måtte han. Maren H. så han kom på Frastand stile mod sit Hus og anede hans Ærinde. Hun får travlt, sætter Stegepanden over ilden med Æg og Flæsk og da Hendrik kommer, er hun lutter Ælskværdighed, opvarter ham med en lækker Frokost og en god Snaps til og det kunde Hendrik naturligvis ikke stå for, så sit egentlige Ærinde, fik han slet ikke lukket af for. Da han kom hjem til sin Kone beroligede han hende dog med, at Maren havde fået en værre Omgang. Lidt øst for plantagen på Visgaard Mark har også ligget et Hus. Kålgårdsdiget ses endnu, der har boet en Anders Konge (Fader til J.P.)

Omtrent midt i den nuværende Plantage er der en temmelig stor Lavning, som kaldes "Røverstuen". Efter Sagnet skal der have boet Røvere. Syd for

Røverstuen har ligget et tredje Hus, hvor en Niels Meldgaard har boet, senere Søren Bjergaard, der var en Særling og som Folk drev Løjer med, somtid temmelig grovkornet, ham er der mange Fortællinger om. Han blev engang bedt til Bryllup i Sønder Pugdal, da boede han i Helleskov, det vil sige det var ikke af rette Vedkommende, han var budt, men af en Søren var glad for at komme til Bryllup. Da han kom til Gildegården blev han budt en "Meldmad" og så ventede man vel at Stodderen kunde gå igjen. "Nej Tak" siger Søren, jeg tager ikke imod Stakkels-Meldmad, Jeg er indbuden Gjæst. Så kom han til Gildesbordet og senere om Aftenen da Folk var blevne "oprømte", blev der dreven svær Halløj med Søren, som blev udklædt med Halmvisk o.m. Den Tid var Morskaben vel nok mere støjende end nu om stunder.

Fra 1864:

I 64 var der en Afdeling Østrigere. Den Dag det rygtedes at de var kommet eller måske snarere, var der en Del her fra Romvig som gik op på Kroghøj, derfra kunde man se dem i en lang mørk Linie på Landevejen fra Herning til Holstebro. Deres Stål eller Metal Lynede i Solen. Skjønt jeg kun var fire år, kan jeg tydelig huske det, også, at der var en Mand (Jens Køhl) fra Vildbjerg med oppe på Højen. Fjenden holdt Hvil nogle dage på Sindinggaard. En Karl fortalte, at de spiste gårdens høns. De holdt Jagt på dem rundt i gården, og huggede Hovedet af dem med Sablen. De hovedløse fløj omkring og helt op på husene. Her i mit Hjem var der en Aften 3 Østrigere de forlangte noget at spise, da de drog afsted tog de en Ost og noget Træ (til Brænde) med sig. De opførte sig ellers venlig.

På gårdene måtte man jo hjælpe sig med Drengene, da Karlene jo var indkaldt. En Formiddag (fortæller Fader) var to af de unge Karle ude i marken og harve, da Fader ser begge Harver med Heste stå og holde Hvil mens kusken morer sig med at "springe Buk". Den 3die unge Karl sendes så med Besked fra Husbond til de unge Mænd, at de må spænde Hestene fra og "lege til Middag". Tilladelsen benyttedes dog ikke desværre for Hestene.

Lidt øst for Raggerbjerg lå og ligger endnu et Hus, hvor der det først jeg kan huske boede en Mand, som blev kaldt Jakob Vævmand og Konen Mariane Væverkone, de vævede meget for Folk. Jakob var livlig og meget til at snakke op med Børn, det var ham der kørte den omtalte Tur fra Sindinggaard. Jakob døde meget pludselig, på Høladet med en "Vild" Hø i armene. Om formiddagen var han i mit Hjem efter Kjøretøj til at hente Høet med (han bjergede hvert År noget Hø her nede "Katskjik" som næsten ingen andre kunde slå men Jakob kunde tage det så det så ud, som det var "taget" med Ragekniv). Vor Røgter og jeg stod og hjalp til med at spænde for. Så spørger Røgteren: "kommer du her ned i Eftermiddag". "Ja det gjør jeg da, dersom jeg da lever", siger Jakob, og så fortalte han et Eksempel eller to

hvorledes Folk sådan var død så pludselig uden foregående Sygdom. Ved Aftenstide døde Jakob.

Tæt syd for Raggerbjerg boede en mærkelig Mand, som hed Johannes Madsen. Han var ikke så lidt af en Original nærmest hvad man benævner Tusindkunstner. Der var snart ikke den Ting, som han ikke kunde lave og ikke det Håndværk, som han ikke kunde fuske i. Alting interesserede han sig for, særlig når det var noget der var vanskelig og indviklet. Var der noget Folk i Omegnen skulde have lavet istand og det ikke rigtig vilde gå i Lave, så måtte der strax Bud efter Johannes. Der var vist ikke den Gaard i en vid Omkreds hvor han ikke havde arbejdet. Hans Hovedbeskjeftigelse var dog Brolæggerarbejde. Ved alle Auktioner som holdtes i Egnen var Johannes mødt og købte alt slags Skrammel. Når et Nummer blev råbt op og ingen vilde byde sagde Fuldmægtigen "hvor har vi Johannes Madsen". Han kunde tidt få hele Vognlæs. Sligt lå i Dynger hjemme omkring hans Hus. Engang købte han noget gammelt Mølleværk og vilde bygge en "Benmølle" (til at male Ben) han fik den dog aldrig fuldført, en del af Værket lå i mange År oppe på Raggerbjerg. Johanneses første Hustru Stine, var en oplyst og interessant Kvinde, sit grundtviske uden at jeg ved, hvor hun er påvirket fra, da den Retning ikke var almindelig den gang her på Egnen. Stine lod Pindene gå, det tog ikke lang tid at få en hun kom ikke så sjelden ned til min Bedstemor og sad og strikkede om Aftenen og hun kunde godt blive siddende til langt efter Midnat. Samtidig gik Underholdningen godt, hun var god til at fortælle. Stine døde vist midt i 1880'erne. Johannes var gift 3 gange. På sine gamle Dage solgte han sin Ejendom til sin Brodersøn, som købte mere Jord til, han byggede en smuk ny Gård på en Lod fra Karlslose. Huset var selvfølgelig bygget billig og original. Kjelder under hele Huset med Værksted og Rum til forskellig. Ved Huset og har han plantet en masse både Frugttræer, Fyr og Gran så det er rigtig køn. En del gamle Tørvegrave jævnedes han til en Kulturvang og han glædede sig ved det når han viste det for Besøgende. I sine unge År havde han en Tid været i lære hos en bekjent Tusindkunstner "Anders Uldkjær" i Uldkjær. Engang da Johannes var på "Husmandsrejse" rejste han alene og besøgte bl. a. La Cour, Askov. Johannes var et ualmindeligt flittigt Menneske, som arbejdede fra tidlig Morgen til sen Aften, aldrig ledig, kun når han kom i Snak med en, for han ville gerne snakke.

Han sad altid i små Kår, han ville gerne experimentere, men hans Hjælpe-midler var tarvelige. Johannes skulle sikkert have været Maskinist eller Ingeniør, men i gamle Dage var det vanskelige at komme frem end nu om Stunder (jeg har for resten hørt Talere hævde det modsatte).

Da Johannes blev så gammel at han ikke kunne udrette noget, flyttede han til Herning og levede vist der et År eller to. Han døde for et par År siden.

Romvig Jorder er måske udstykket så meget som enkelte andre Ejendomme på Egnen, Husene er dog fornyede og forstørrede og nogle blevne til smukke Gårde med omkring 10 Køer foruden Ungkvæg og 2 – 3 Hestesåledes.

Anders Kr. Andersen hvis halve Jord ligger i Sinding og halve i Romvig, han har både Selvbinder og Motortærskværk og hvad der hører til et moderne Landbrug. Kr. Madsens er også smukt opbygget. Vest for Romvig er Kr. Pedersen og Niels Thinggaards Gårde.

Niels Thinggaard's søn Karl bor i dag i Salt Lake City, Utah U.S.A. Han har boet i staterne i over 60 år. 27.02.16 fylder han 102 år!

Cementfliser med autografer

Kajs autografmuseum, som nu befinder sig i Den Gule Bygning, er ejer af 177 cementfliser med autografer.

Museet ejedes af Kaj Jensen, Skibbild. Han døde den 24.4.2006. Museet blev da nedlagt og befinder sig nu i kælderen i Den Gule Bygning i Vildbjerg.

Vi har i Kajs scrapbøger fundet følgende stykke:

75 tunge autografer på udstilling

En lang række kunstnere fra ind-og udland har i årenes løb sat deres aftryk på fliser i forbindelse med besøg på Kongrescentret i Herning. Dirch Passer satte sit fodaftryk. Simon Spies skrev ligesom Victor Borge sit navn, mens Wandy Tworek og Ivan Rebroff begge satte håndaftryk på fliserne.

På det nye Kongrescenter fandt man ikke umiddelbart plads til de 75 fliser, og derfor er de nu på ubestemt tid udlånt til Skibbild Autografmuseum i Skibbild ved Herning.

Fliserne er nedlagt i museets have. Efter års hengemthed får publikum i dag mulighed for atter at se klenodierne i selskab med tusindvis af autografer og tegninger af kendte personligheder. Tidspunktet for afsløringen af fliserne har indehaveren af museet Kaj Jensen valgt som en tidlig fødselsdagsgave til sig selv, idet han tirsdag fylder 50 år. Ved indvielsen udstilles også et cementhegn, hvor bl. andre rockgrupperne Malurt og Miss B. Haven samt musikeren Helen Davis har stået for udsmykningen.

(Stykket er taget fra Jyllandsposten lørdag den 15.8.92.)

Kaj stillede op, hvor der var berømt heder. Han fik mange til at komme til Skibbild, men han blev vist betragtet som lidt plagsom.

Når berømt hederne kom, var folk fra Skibbild tilskuere, mere eller mindre frivilligt. Pressen var han også god til at få til at komme. Alt blev der taget billeder af. Enten af ham selv eller af gæsterne.

Efter Kajs død blev fliserne pakket sammen og kørt til messecentret. Der kunne man alligevel ikke bruge dem, så de skulle køres til skrot. Heldigvis blev de reddet i sidste øjeblik, og de blev bragt til Den Gule Bygning.

I skolegården bag Den Gule Bygning ligger nu 177 fliser. Den ældste flise er fra 1983.

Udover fliserne fra Kongrescentret er der fliser, som Kaj selv har fremstillet. De "kendte" kom så til Skibbild for at komme med aftryk af hænder eller fødder.

Her ligger de fint og kan let beses. Alle de autografer, som Kaj fik, var fra kendisser. Han var nok lidt plagsom, men meget dygtig og hvis han ikke havde været sådan, havde vi ikke haft autograferne.

At det er kendte han har autografer af ses også af, at kun to fra Vildbjerg er kommet gennem nåleøjet.

Oktober 2015

Hans Christensen, Jørgen Hansen og Tove Lykkeberg

Fliserne bag Den Gul Bygning med autografer fra kendte personer

Travlhed på arkiverne i Den gule Bygning

Tastaturerne klapper, scannerne knurrer og der søges og blades i fotos, aviser og dokumenter af enhver art. Nøvling -, Timring - og Vildbjerg arkiver har travlt med digitaliseringen. Det er et omfattende projekt at få de mange arkivalier registreret og digitaliseret. Herning Kommune har udstyret arkiverne med nyt hardware og arkivmedarbejderne tilbydes kurser i billedbehandling m. m.

Når materialerne er scannet ind i den internetbaserede database Arkibas 5, har alle, som har en internetforbindelse, mulighed for at finde oplysninger om personer, steder og begivenheder på hjemmesiden www.arkiv.dk ganske gratis. Der vil dog gå en rum tid før alt er tilgængeligt, men søg bare nu!

Vildbjerg arkiv opretter snarest en hjemmeside, hvor der vil komme diverse indlæg. Adressen er: www.vildbjergarkiv.info

Der er ca. 16 medarbejdere på de 3 arkiver + autografmuseet. De udfører alle (frivilligt) et stort arbejde.

Arkiverne holder åbent mandage 15 – 17 (undtagen i skoleferierne)

HUSK, at vi gerne modtager fotos, beretninger, tegninger m. m.

VI ER LOKALSAMFUNDETS HUKOMMELSE

Jens Kristensen og Poul Hjørnholm har travlt ved computerne

På nordsiden af vejen ud for Skavlkær Vold skal der ved aftenstide færdes sælsomme ting, er der mig fortalt...

Jagten på forsvarsanlægget ved Skavlkær

Af Pernille Thorup

Overskriften stammer fra Konrad Understrups beskrivelse af Vildbjerg Sogn fra 1921 og er en blandt flere fortællinger og myter fra stedet, hvor Skavlkær Voldsted eftersigende skal ligge.

Skavlkær Vold

Lidt vest for Vildbjerg ligger Voldstedet Skavlkær, som også kendes som Voldhøj.

*"Mellem Tranholm og Hedeager, ved Skavlkær Bæk, er i 19. århundredes slutning, jævnet et Voldsted, som i ældre præsteindberetninger kaldes "Voldhøj" eller "Skavlkær Vold". Voldstedet, der lå ved en mose sydøst for ejendommen Skavlkær, var firesidet og omgivet af grave. Der findes stadig nedrammede pæle og tildannet tømmer ved stedet. En holk (træbrønd), fundet vest for Voldstedets plads, opbevares i Herning Museum."*¹ Sådan står der skrevet i J. P. Trap's *Danmark* fra 1928, og det beskriver ganske godt, hvad vi som udgangspunkt egentlig ved om Voldstedet Skavlkær. Sagt med andre ord ved vi, at Voldstedet eksisterer, men ikke præcis, hvor det befinder sig, hvilken forfatning det er i, samt hvilket slags Voldsted der er tale om, da der ikke er foretaget nogen undersøgelser af området. Indtil nu.

Affødt af et foredrag holdt på lokalhistorisk arkiv i Vildbjerg i foråret 2015, har dygtige lokalhistorikere nu fået indsnævret endnu mere, hvor Voldstedet Skavlkær befinder sig. Det står nemlig nu klart hvilken ejendom Voldstedet lå på – nemlig ved en gård lige syd for Trehøjevej ved Vildbjerg. Ifølge oplysningerne skulle Voldstedet have ligget sydvest for gården.

For at komme nærmere en præcis beliggenhed af Skavlkær Voldsted, valgte vi at udføre geomagnetiske undersøgelser af markerne syd for ejendommen på Trehøjevej, hvor Voldstedet angiveligt skulle befinde sig. Det der undersøges ved geomagneti er, at man måler forskelle i magnetisme i jorden og de anlæg, der muligvis befinder sig i jorden. Denne metode har dog også sine svagheder. Hvis målingerne ikke viser noget, betyder det ikke nødvendigvis, at der ikke findes noget på stedet, men blot at geomagnetometeret ikke har kunnet registrere det. Men de geomagnetiske

¹ Trap 1928, 8. bd. 4. udg. s. 199.

undersøgelser på stedet, hvor Voldstedet formodedes at have ligget (den østlige mark), viste ingen spor efter det, og heller ingen synlige spor af anlæg og volde gav sig til kende på marken. Derfor blev marken lige vest for dette sted også undersøgt. Denne mark viste sig straks mere lovende.

Her kan der ganske tydeligt erkendes voldlignende anlæg og banker i terrænet. Det er dog uden brug af geomagnetikken, at disse jordbanker kunne ses; de kan blot ses ret tydeligt på marken. Det er desuden et utroligt vådt område, hvilket har gjort det til et ideelt sted at opføre et Voldsted med en tilflugtsborg, da stedet er meget svært fremkommeligt, især på hesteryg, pga. det betydeligt sumpede, ujævne og meget moseagtige terræn, som ydermere har gjort stedet nemmere at forsvare mod fjender. Her gav de geomagnetiske undersøgelser dog heller ikke nogen resultater. Vi kan ikke se Voldstedet ud fra de geomagnetiske undersøgelser, så det lykkedes altså ikke at få endegyldigt bevis for dets beliggenhed på marken og finde den præcise placering. Udover de synlige jordbanker på marken kan Voldstedet altså ikke erkendes. Undersøgelserne viste dog et område på den ene mark, hvor det ser ud som om, der kan have ligget et hus. Der blev også fundet nogle teglsten på marken. Men disse sten stammer ikke fra det middelalderlige Voldsted, da dette havde en borg bygget af træ. Da der er denne uoverensstemmelse mellem, hvor man mente Voldstedet lå, og hvor de synlige jordbanker blev fundet, kan man udføre boreprøver eller nogle prøvegravninger på stedet, for at kunne stedfæste Voldstedet med sikkerhed.

Oplysninger om Voldstedet ved Skavlkær

Fra en præsteindberetning fra 1766 får vi at vide, at Voldhøj (Skavlkær) ligger imellem Tranholm og Hedeager, og at der er synlige spor af volde og grave. Stedet menes af nogle at have været et herresæde, mens andre siger, at det har været et offersted. Nogle år før 1921 var en udsending fra Nationalmuseet ude ved Skavlkær Vold, da han var ude for at se på andre ting. Han mente, at Voldstedet måtte være fra 1300-tallet. Selve Voldstedet blev jævnet af Kr. Helleskov, som kom til ejendommen ved navn Skavlkær første gang omkring 1880. Kr. Helleskovs søn, Østergaard, fortæller, at han som dreng var med til at udjævne volden og siger, at der er ”intet han husker bedre end Skavlkær vold, hvor han tit har leget som barn”. Volden lå sydøst for ejendommen, lige ned mod mosen, 2 agre fra Hedeager skel. Volden var på højde med et almindeligt dige, strakte sig over 5 agre og var firkantet.

Med gravene dækkede det nok et areal på en halv tønde land. Det var et stort arbejde at få det jævnet. Volden var højest i midten, hvor borgen havde stået. Der blev fundet en del nedrammede pæle, som stod i sandet og ca. havde højde som en person. Fra nord kunne det ses, at der havde været indkørsel, da der var en sænkning, og der var småsten i indkørslen.²

Det fortælles også, at An Hedeager, som var født omkring år 1800, kaldte volden for Voldborg, og hun kunne huske, at engene ved Skavlkær bæk havde været en sø. Her var der også fundet årer. Det var derfor let at få vand ind i voldgravene. I volden fandt man ikke spor af mursten, hvilket tyder stærkt på, at det har været en træborg, som har stået på pæle. Måske er den brændt; men man fandt ikke aske i volden. Volden blev udjævnet, fordi man ville anvende jorden til landbrug, og det var også en tid, hvor alt skulle udjævnnes. I 1919 havde ejeren, Marinus Godthaab, fundet otte pæle på stedet, hvoraf nogle var af eg. De lignede hegnspele. Marinus sagde, at spidserne stod i sandet, og øksehuggene i dem var utrolig friske. I 1920 havde han fundet 8 andre pæle, der lignede de første. Han havde fundet dem ved at grave en dræningsgrøft på Voldstedet.³

Holken/brøndkarmen fra Skavlkær

Ved Skavlkær blev der fundet en holk eller brøndkarm. Holken omtales i J. P. Trap's *Danmark* fra 1928, så den er altså fundet før dette år. Holken har journalnummeret 106/1919. Den er beskrevet på følgende måde i 1921 i bogen *Vildbjerg Sogn* af Konrad Understrup, hvor det berettes, at den er fundet ca. 25 år før dette er skrevet: holken er en cylinderformet, udhulet egestamme, der har været brugt som karm over en kilde ved Skavlkær i Vildbjerg sogn. Museum Midtjylland har følgende oplysninger om holken, som er en gave fra Marinus Godthåb og blev givet i 1919: den er lavet af eg og er 22 tommer høj og er 30-34 tommer i diameter. Omfanget er 4 alen og 13 tommer, og den er fra Skavlkær eng.⁴ Oplysninger, skrevet ca. 25 år efter, at holken blev fundet beretter, at holken blev fundet et stykke vest for Skavlkær vold, lige ind til naboen Adolf Thomsen-Ristofts skel. Her var der et hjørne af marken, som man ikke kunne pløje, beretter forpagter Østergaard. Derfor gravede man i jorden og stødte på noget, der mindede om en tønde. Man troede først, at man havde fundet en skat, da der gik et

² Understrup 1921 s. 24-25.

³ Understrup 1921 s. 25.

⁴ Rostholm i skrivelse fra 8. april 1988.

sagn om, at der i nærheden af volden var begravet et sølvtaffel, og fordi en kvinde ved navn An Hedeager flere gange havde set lys her. Man mente derfor, at man nu havde fundet denne skat. Tønden var fyldt med jord, som blev fjernet. Desværre fandtes der intet af værdi i den – der var en sandal og ellers kun mos og jord. Men det viste sig, at tønden var en såkaldt holk. Den har form som en lav, tyk, udhulet egestamme og var tilsyneladende udhulet med ild. Holken blev holdt imod jorden af en egepæl, som havde store hak, som holdt i holkens kanter. Ved siden af blev der fundet egefjæl, som nok havde været brugt til at dække holken, som stod på en dobbelt brolagt stenbro. Men mente, at dette var en brønd, sandsynligvis til Skavlkær ”slot”.

Mosevandet ved Skavlkær var dog helt ubrugeligt som drikkevand. Men i vest under bakken, må der have været en kilde. Og for at få fat i det gode vand, havde man derfor lavet denne brønd. Forneden i den ene side, var der et hul som vandet kunne strømme ind ad. Senere blev en mand ved navn Marinus Godthåb spurgt, om han ville skænke holken til museet i Herning, hvilket han indvilligede i. Holken blev derfor taget med til Herning og står nu på museet. Det fortælles videre, at der på nordsiden af vejen ud for Skavlkær vold, ”ved aftenstide færdes sælsomme ting”.⁵

Middelalderlige borgerkrige

Skavlkær Vold blev som sagt fjernet i slutningen af 1800-tallet. Voldstedet var beliggende ved en bæk i en mose sydøst for gården Skavlkær. Da Skavlkær omtales som et enkelt Voldsted, har det været foreslået, at Skavlkær var et senmiddelalderligt herregårdsanlæg.⁶ Men det har nok nærmere været et mindre middelalderligt anlæg, i form af en slags tilflugtsborg af træ, for adelen i området. Men det er sparsomt med oplysninger om Skavlkær. Vi ved ikke med sikkerhed hvilken slags gård, der var tale om ved Skavlkær Voldsted, eller hvem der ejede stedet. Vi ved heller ikke hvornår denne gård eller borg blev opført, og der er indtil videre ingen sikker datering af Voldstedet.

Lokalhistorikere mener, at Skavlkær kan være opført i 1200-tallet. Men det er nok mere sandsynligt, at det er bygget i forbindelse med eller som følge af borgerkrigene i 1131-1134 og 1146-57, som startede efter mordet på

⁵ Understrup 1921 s. 26-27.

⁶ Larsen 2009 s. 11.

Knud Lavard i Haraldsted Skov på Sjælland. Knud Lavard blev myrdet af Magnus Nielsen, søn til den danske Kong Niels, da Magnus ville sikre sin arveret til tronen. Der udbrød et oprør ledet af Erik Emune, bror til Knud Lavard, mod Kong Niels og sønnen Magnus. Efter flere kampe, som i sidste ende blev vundet af Erik Emune, kunne han overtage kongemagten, indtil han blev myrdet tre år senere, hvorefter der ni år senere igen udbrød borgerkrig.⁷ Senere begyndte Knud Lavards søn, Valdemar (den senere Valdemar den Store) at blande sig i kampen med støtte fra den magtfulde sjællandske Hvideslægt. Under "Blodgildet i Roskilde" i 1157, hvor de tre kongsemner Valdemar, Knud og Sven var samlet til gæstebud i anledning af delingen af riget imellem de tre, blev Kong Knud dræbt af Sven Grathe, mens Valdemar undslap til Jylland. I oktober 1157 udkæmpede Sven og Valdemar et slag på Grathe Hede ved Viborg, hvor Sven blev besejret og slået ihjel, hvorefter Valdemar kunne regere som enekonge i Danmark.⁸ Disse kampe vidner om en meget urolig tid for det danske folk, med magtkampe og drab. Så det er meget sandsynligt, at Skavlkær kan have været en befæstet tilflugtsborg, der blev opført som følge af urolighederne i riget.

Det vides ikke hvilken type Voldsted Skavlkær har været. Det kan have været et "motte and bailey" anlæg. Et "motte and bailey" anlæg er en fæstning bygget af træ eller sten, hvor man har den såkaldte bailey. "Baileyen" er en slags gårdsplads, som ligger på en voldbanke med palisadehegn, omgivet af vand. Hertil kan der have været adgang via en slags hængebro eller bro, mens selve borgen ligger på en forhøjet og befæstet jordbanke – "motten", som der kun er adgang til fra den befæstede "bailey", der er beliggende foran "motten".

En anden mulighed er et anlæg lignende Spøttrup ved Skive, hvor borgen ligger på en ø, midt i en vandfyldt grav, som er omgivet af høje jordvolde, som igen er omgivet af en voldgrav med vand. Det skal dog nævnes, at Spøttrup er et senere borganlæg end Skavlkær og er bygget i sten, hvorimod borgen ved Skavlkær med sandsynlighed var opført af træ.

Hedelandskabet omkring Vildbjerg er mindre tæt bebygget end Østdanmark, så der har ikke været brug for eller anledning til at bygge ligeså mange

⁷ <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/borgerkrigen-1131-34/>

⁸ <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/blodgildet-i-roskilde-1157/>

forsvarsanlæg og Voldsteder i området, som i andre egne af landet. Antallet af Voldsteder i området er derfor heller ikke særlig højt. Det var derudover også omkostningsfuldt at etablere befæstninger, så de skulle have et formål. I Museum Midtjyllands ansvarsområde kendes der foruden Skavlkær Voldsted til seks andre forsvarsanlæg eller Voldsteder fra middelalderen.⁹

Formålet med Voldstederne i det midtjyske område kan have været, at der fra adelens side har været et ønske om at kontrollere handelen med jern. Vi ved fra andre lokaliteter og arkæologiske udgravninger i det midtjyske område, at der er forgået en hel del jernudvinding og jernproduktion. Der har gået en handelsvej gennem det midtjyske område, hvor der bl.a. er blevet handlet med fisk, jern og mange andre varer. Så Voldstederne og borgene der kendes på egnen, kan være opført med det formål for øje, at kontrollere handlen fra adelens side.¹⁰

Flere hovedgårde mistede i middelalderen status og blev til bøndergårde, hvorfor også de fysiske rester af Voldstederne forsvandt, hvilket gør vores viden om antallet af Voldsteder usikkert. Stednavne og viden om landskabet, f.eks. gennem markbøgerne, kan være med til at lokalisere flere Voldsteder i det midtjyske område.¹¹

Middelalderens forsvarsværker

Middelalderlige befæstningsværker bestod af jordbanker eller volde som kunne være omkranset af vandfyldte grave. Forsvaret var fokuseret på at holde fjenden ude ved hjælp af højdemæssig forhindring. Størstedelen af Voldstederne i den tidlige middelalder lå ved kyster, især ved Østersø egnene, eller ved bælteerne. Det var ved disse steder, at man kunne forvente angreb fra udefrakommende flåder. Oftest er Voldstedernes alder ukendt, men de kan næppe være ældre end 1100, hvor lensvældet blev etableret. Som nævnt, har borgerkrigene i 1100-tallet og ufreden under Valdemarerne i 1200-1300-årene givet god anledning til konstruktionen af adelige Voldsteder. Der er stor sandsynlighed for, at Voldsteder af 'motte and bailey' typen har haft en længere levetid i Danmark end i udlandet, og

⁹ Larsen 2009 s. 9.

¹⁰ Larsen 2009 s. 9.

¹¹ Larsen 2009 s. 9.

dermed også i Midtjylland. Flere af Voldstederne i Midtjylland lå centralt ved datidens infrastruktur og tæt ved vandområder.¹²

Derudover har den nære beliggenhed til det sønderjyske hertugdømme, der delvist var urolighedernes ophav, med stor sandsynlighed også gjort de midtjyske egne usikre. Vejforløbet fra det vestlige Danmark mod Østdanmark har været en utrolig vigtig vej i middelalderen, og der har været en passage meget tæt på Skavlkær Voldstedet, der gav mulighed for tør passage gennem de meget våde områder og mellem åerne, frem mod vest og de store ressourcer, der fandtes der. Der kan også have været vejforløb mod Holstebro gennem dette område. Voldstedet har altså haft en god strategisk placering ved dette vigtige vejforløb mod vest.¹³

Borgforbud

Anlægstyperne med Voldsteder bør endvidere ses i sammenhæng med Dronning Margrethe I's borgforbud i 1397, hvor hun befalede, at befæstninger skulle nedlægges. Dette var med stor sandsynlighed en reaktion på, at der eksisterede rigtig mange Voldsteder med borge på denne tid. Selvom Margrethe, der som formynder regerede på vegne af sin mindreårige søn Oluf, aldrig officielt havde titlen som Dronning af Danmark, besad hun utrolig meget magt i sine regeringsår. Da Oluf døde som 16-årig i 1387, blev Margrethe valgt til regent af rigsrådet. I 1388 blev Margrethe også valgt til regent i Norge. I Sverige var der dog borgerkrig mellem stormændene og kongen, og i 1388 blev Margrethe valgt som regent over den del af Sverige, som stormændene kontrollerede. Snart blev Margrethe også regent over den resterende del af Sverige. Hele Norden var nu i hendes magt og inden længe fulgte Island, Færøerne og Grønland, samt Finland med. Herefter begyndte Margrethe at styrke sin magtposition. Hun overtog embederne som marsk og drost og fik rigsrådets indflydelse formindsket. Hun forbød stormændene at bygge borge, og byerne måtte endda heller ikke længere befæstes. I 1396 fik Margrethe hyllet sin søsters datters søn (grandnevø), Erik af Pommern, som konge af Danmark og Sverige, hvorefter hun indkaldte til unionsmøde i Kalmar. D. 17. juni 1397 blev Erik kronet som konge af Norden – af Kalmarunionen. I 1401 trådte

¹² Larsen 2009 s. 14.

¹³ Larsen 2009 s. 14.

Margrethe tilbage som formynder, men fortsatte alligevel med at blande sig i regeringen og udøve magt frem til sin død i 1412.¹⁴

Ved 1400-tallets slutning fik bønderne igen lov til at bygge befæstede boliger, selvom de oprindelige anledninger til det ikke længere var til stede. Brugen af kanoner ændrede på behovet. Nu skulle forsvaret som noget nyt bygges lavt og med stor afstand mellem vold og hovedbygning, i modsætning til tidligere, hvor man byggede forsvar i højden.¹⁵

Vores viden om de forskellige forsvarsanlæg er ret begrænset, både angående ejerforhold, alder og oprindelig funktion. Her kan arkivalske og arkæologiske undersøgelser give en bedre forståelse for disse anlægstyper og det samfund, som de var en del af.¹⁶

Hulbæltet

Området ved Skavlkær har haft langt mere strategisk betydning end vi kan se når vi i dag kører gennem landskabet, hvilket understreges af endnu et fund i samme område. Det er hulbæltet ved Nøvlingholm der er tale om. Hulbæltet blev opdaget i 1999 ved udgravningerne der blev foretaget forud for anlæggelsen af den nye Vildbjergvej. Hulbæltet ligger netop i udfletningen ved Skibbildvej og derfor blev der allerede i første omgang afdækket et ganske stort udsnit af anlægget. Ved denne udgravning kunne hulbæltet følges over et forløb på i alt 175 meter. Hulbæltet starter ved skråningen ned mod Herningsholm Å og fortsætter herfra næsten stik vest, men ved den lejlighed kunne vi ikke fortsætte ud over anlægsarbejdet ved vejbyggeriet og måtte blot observere, at det forsvandt ind under feltkanten.

Hullerne i hulbæltet er mellem 30 og 35 cm i diameter og 10 til 25 cm dybe. Huller er det rigtige ord, for tilsyneladende har der ikke stået stolper i hullerne, men det har derimod været åbentstående huller. Hullerne har været gravet meget tæt i lange parallelle rækker. Ved Nøvling er der op til 8 rækker, så hulbæltet nogle steder har været næsten 4 meter bredt. Så det er altså et bredt bånd af gravede huller, som har strakt sig ud over landskabet.

¹⁴ http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/margrethe-1-1353-1412/?no_cache=1&cHash=36c56c0d69529022fcc56392d39d6542

¹⁵ Larsen 2009 s. 14.

¹⁶ Larsen 2009 s. 14-15.

Der blev desværre ikke gjort nogen fund, som kunne være medvirkende til hverken tolkning eller datering af anlægget. Ved afslutningen af udgravningen stod arkæologerne derfor undrende og spejdede mod vest og spekulerede på ”hvad der mon var meningen med dette anlæg”.¹⁷

Hulbæltet ved Nøvling blev omtalt i museets årbog ”Midtjyske fortællinger 2009” sammen med de andre hulbælter, der kendes fra området, og afslutningen på det afsnit er ”undersøgelsen af det fortsatte forløb af hulbæltet ved Nøvling Plantage står meget højt på museets ønskeseddel”. Dette ønske blev opfyldt, da det i 2010 blev aftalt med lodsejeren Henning Riis Nielsen, at vi efter høsten måtte lave nogle søgegrøfter og på denne måde få bedre kendskab til det videre forløb. Udgravningen foregik således, at der blev gravet 2 meter brede nord-sydgående søgegrøfter på tværs af hulbæltets formodede forløb. Afstanden mellem hver søgegrøft er ca. 50 meter. Der blev gravet i alt 14 grøfter. På det første meget lange stykke, kunne hulbæltet følges helt uden problemer. Det svinger ganske lidt mod nord i forhold til en ideallinje, men stadig kun indenfor ganske få meter.

På de gamle kort er engdraget omkring Skavlkær Bæk meget tydeligt, og hele vejen hen over marken havde hulbæltet en lige retning direkte mod engen. Så langt så godt. Men vi fik en overraskelse, da vi nåede helt ud til engkanten. Hulbæltet forsvandt i engkanten. Men en ekstra grøft, som blev gravet lidt nord for ideallinjen viste, at hulbæltet faktisk blot svingede lidt mod nord og tilsyneladende fortsatte sit forløb på nordsiden af engen – nu med retning mod den formodede placering af Skavlkær vold. Lige der stod der en afgrøde, som ikke var høstet – så vi måtte stoppe forfølgelsen af hulbæltets forløb. Nu stod vi så bare 740 meter længere mod vest og kiggede videre mod vest og måtte gentage at: ”Undersøgelsen af det fortsatte forløb af hulbæltet ved Nøvling Plantage står meget højt på museets ønskeseddel”.

Selvom vi ikke nåede i mål i 2010, viste undersøgelsen dog en hel række meget vigtige ting. Der er ingen tvivl om, at hulbæltet afskærer den meget smalle (740 meter) tørskoede passage, der findes mellem henholdsvis Herningsholm Å mod øst og Pøl bæk mod vest. Set i et større perspektiv lukker det af mellem Storå systemet mod øst og Skjernå systemet mod

¹⁷ Larsen 2009 s. 86.

vest.¹⁸ Passagen ved Nøvling Plantage bliver således en af de absolut vigtigste strategiske passager i det vestlige Jylland. En afspærring af den vej, eller kontrol over den rute vil til enhver tid være relevant. Det er påfaldende, at både sognegrænsen og den gamle herredsgrænse er næsten helt sammenfaldende med hulbæltet ved Nøvlingholm.

Efterhånden er der kendskab til rigtig mange hulbælter i Jylland. Karakteristisk for dem er, at de lukker vigtige vejforløb ved at løbe fra engkant til engkant. Men om det er militære forsvarsanlæg, eller om de er bygget for at kontrollere kørende trafik, holde fritgående kvæg inde (eller uden for de dyrkede marker), ved vi ganske enkelt ikke. Men de virker strategisk placerede – de har været placeret et godt stykke væk fra bebyggelse og kan have fungeret som en slags fremskudt forsvarsværk af det bebyggede område. Og i flere tilfælde er de placeret, så de lukker af for en passage mellem vådområder til begge sider og forsvaret området herimellem.¹⁹ Værst er det dog, at vi ikke har nogen entydig datering af anlægget. Vi har beviser for, at hulbælter hovedsageligt hører til ældre jernalder (et sted mellem 500 f.Kr. og ca. 400 e.Kr.), men klare belæg mangler. Og det er endvidere meget tankevækkende, at hulbæltet ved Nøvlingholm Plantage indtil nu stadig peger lige hen imod et Voldsted fra middelalderen. Det betyder naturligvis ikke nødvendigvis, at de to anlæg er samtidige og en del af samme forsvarsværk. Det viser blot, at stedet har sin helt egen strategiske betydning – og denne betydning er den samme uanset om det er i ældre jernalder eller i middelalderen.

Afslutning

Resultaterne og den viden, der nu er opnået omkring Skavlkær Voldsted viser, hvor frugtbart samarbejde mellem lokalhistorikere og arkæologer kan være. Lokalhistorikerne fik lokaliseret den ejendom, som Voldstedet befinder sig på, mens arkæologerne forsøgte at få indsnævret en mere præcis placering af Voldstedet ved hjælp af geomagnetikken. Dette lykkedes dog ikke. Voldstedet kunne ikke findes ved hjælp af de geomagnetiske undersøgelser. Men der kan tydeligt ses jordbanker og volde i området. Dette kan også være spor efter omrodet jord, hvilket stemmer godt med, at Voldstedet blev jævnet i slutningen af 1800-tallet. Geofysikken

¹⁸ Larsen 2009 s. 87.

¹⁹ Larsen 2009 s. 90.

giver ikke et entydigt svar på, hvor Voldstedet ligger, men det har sandsynligvis ligget på den østlige mark.

De jordbankelignende anlæg vi kan se på den vestlige mark, kan være rester af den vestlige ende af Voldstedet. Voldstedet har så bredt sig ud mod øst i stedet for vest, da der mod vest er dårlig plads pga. åen, der løber syd for Voldstedet. Dette stemmer fint med de overleveringer, vi har om Voldstedets udjævning, som skulle være sket sydøst for ejendommen. De jordbanker som ses på den vestlige mark, kan så være rester fra det jævnedes Voldsted, som er blevet smidt her. Endvidere får man også mange oplysninger om stedet bare ved at spørge de nuværende ejere, der kender historier om stedet gennem tiden fra deres familie. Da vi nu er klar over, hvor Voldstedet befinder sig, vil Skavlkær Voldsted være et meget oplagt sted at udføre videre undersøgelser i form af udgravninger, hvis der kan rejses midler til det, evt. som en del af samarbejdet Projekt Middelalderborge, mellem de midtjyske museer, Måske kan vi endda komme frem til en datering af Voldstedet.

Her ses resterne af det middelalderlige Skavlkær Voldsted. Der kan stadig anes rester af aflange, firkantede jordbunker på den vestlige mark.

BESÆTTELSESTIDEN I SKIBBILD

v/Elicius Hansen og Jonna Kristensen

Ingen, som husker den 9. april vil, glemme den dag. Vi vågnede om morgenen ved en vedvarende brummen i luften og da vi kikkede ud ad vinduet, så vi nogle store flyvemaskiner, det var de såkaldte tyske "Stukas", de kom 3 ad gangen med korte mellemrum, de fløj ganske lavt, og de havde alle kurs mod nord.

Da vi åbnede radioen, fik vi at vide, at flyverne var på vej for at besætte Norge, og at Den Tyske Værnemagt i disse timer strømmede ind i vort land, og en underlig følelse af vrede, sorg og afmagt greb os alle. Ved middagstid var Den Tyske Værnemagt, nået frem til Herning, og i løbet af dagen blev det meste af Danmark besat. Senere blev soldaterne udstationeret på landpladserne, og de kom også til Nøvling sogn. Vi fik dog ingen til Skibbild, for Forsamlingshuset var ikke bygget dengang – heldigvis, men gymnastiksalen i den gamle Nøvling skole blev beslaglagt af værnemagten, og så vidt jeg husker, var der soldater i missionshuset. Det var jo ikke velsete gæster, men jeg synes dog, at den tyske soldat optrådte høflig og korrekt, selv om han nok var klar over, at vi hellere så hans hæl end hans tå. En tid havde vi

2 tyske soldater foran Nøvling Købmandshandel i 1944. Drengen i midten er Peder Farhsen Pedersen.

to tyske jernbanefunktionærer gående omme på stationen, de hed Nietler og Müller og boede nede i kælderen hos Else Thomsen, Hermodsvej 1. De gik så og blev sat ind i togdriften, for hvis de danske

DSB-folk skulle strejke, skulle tyskerne være

klar til at overtage togdriften, det skete dog ikke. Det var ellers et par skikkelige fyre, som gerne ville i snak med folk. Men dels var der sprogvankelighederne og dels skulle der jo holdes en vis afstand. De kunne dog ikke lide at høre på, vi talte om, at "Hitler" snart var "kaput", selv om de til sidst var klar over, at det lakkede mod enden.

Den 9. april vendte op og ned på mangt og meget, blandt andet vareforsyningen. For udefra var der jo lukket af. Ret hurtigt blev brød, sukker, mel,

gryn og kaffe rationeret, for vi skulle jo også skaffe føden til tyskerne. Men vi var jo da et landbrugsland, så ligefrem sulte kom vi ikke til. Kaffe slap jo selvfølgelig op med tiden, og det var ikke rart for de kaffeelskende danskere. Så greb man til at brænde rug på stegepanden og male det på små kaffemøller, og som tiden gik, vænnede man sig til smagen, der var jo ikke andet at få. Husk te og cacao forsvandt også fra butikken, der var dog den gode danske mælk. Der kom erstatningsvarer på hylderne, men det var gerne noget værre bras.

Nøvling Skole ca. 1918. (Postkort med 3 øre til porto)

Det var en kamp at skaffe varer, ikke at få dem solgt. Efterhånden kom der "kort" på mange varer, og det gav en masse arbejde, men det værste var dog de ikke-rationerede varer, det var et stort problem at få

dem retfærdigt fordelt, men langt det

største problem var dog tobakken, som ikke var rationeret. Vi fik en tildeling hver måned, og det kunne nok give hovedpine, at få det retfærdigt afsat. Der var noget som hed snus, (det kan fåes endnu) det var nærmest tobaksaffald, som var knust og tilsat lidt olie, det tog man så en portion i munden af og lod det ligge der. VELBEKOMME. Vi fik 600 æsker i måneden, men kunne have solgt meget mere. Der blev avlet lidt tobak på Fyn, jeg tror ikke det kom i handelen, derimod plukkede fynboerne kirsebærblade, tørrede og pakkede dem i små poser, og sendte dem til Jylland. Og jyderne købte dem og røg dem, jeg kan ikke forestille mig, at det var nogen særlig nydelse, men det var da røg. Man snoede reb af papir. Det var også ret stærkt, men måtte jo ikke så gerne blive fugtigt. Og så var der børstevarene, "piasava-stråene" kom ude fra og da de slap op, gik man i gang med at lave fejekoste og skurebørster af de danske revlengeris, men gode var de ikke. Benzin var der meget lidt af, den skulle tyskerne jo bruge. Men så satte man generatorer, de såkaldte "kakkelovne", bag på bilerne og fyrede med tørv eller brunkul, som så udviklede gas, og så kørte man, hvis det da ellers ville gå, men det gav en masse røg.

Der var dog en ting, der ikke manglede, og det var penge. Da tyskerne kom, tog de straks fat på at bygge flyvestation i Karup, og senere kom bunkerne ude ved havet. Og det gav jo arbejde til mange og tyskerne betalte godt, så

pludselig stod man nu med mange penge mellem hænderne. (Det var desværre nok den danske stats penge).

Her fra Skibbild kørte der en lastbil med arbejdere til Karup hver morgen, og der var ikke noget at sige til, at den danske arbejder gav sig til at arbejde for værnemagten, for hvis han ikke ville, kom der måske en tvangsudskrivning.

Men der var en anden kategori af folk, som der ikke blev set med blide øjne på, det var dem, som var villige til at samarbejde med tyskerne og som på forskellig vis søgte at drage økonomisk fordel af den ulykkelige situation, det var de såkaldte værnemagere.

De blev husket og mange af dem straffet, da krigen var slut. Og så var der "tyskertøsene", det var de danske piger, som havde været alt for "venlige" mod de tyske soldater, dem klippede man simpelthen håret af.

Mod slutningen af krigen kom så den uhyggelige tid, hvor der intet politi var. Tyskerne mente, at politiet samarbejdede dem, (hvad de også gjorde), og en skønne dag blev de taget og sendt til lejre i Tyskland. En del nåede da at slippe væk, bl.a, vores egen politimand her.

Skjoldsvej 6 1934. Købmand Andersen, kommis Elicius Hansen, Gerda og Dagmar Andersen.

Der kom en slem tid, hvor alskens pak strejfede rundt. En nat blev vi vækket ved, at en rude blev slået ind i soveværelset og to tysktalende personer stod udenfor og forlangte penge. De havde brækket vandstanderen op

og slynget den ind i værelset, så glas-splinterne fløj

rundt omkring. Vi tumlede ud af sengene, min kone og børnene løb op på loftet, og min bror, som var hos os som kommis, kom ned til mig. Der blev igen slået en rude ind med krav om penge. Så kom jeg i tanke om at mine penge jo lå under min hovedpude (det var før jeg fik pengeskab), og jeg lå inde med temmelig mange penge den dag. Jeg råbte til dem "vent lige lidt" og listede så ind efter tegnebogen.

Man bliver bange i en sådan situation, men man bliver også rasende, og med et slog det ned i mig, skal de have penge, må de selv komme ind og hente dem. Lad os se om de tør. Der blev slået flere ruder ind, vi reagerede ikke,

men så skød de. De skød dog ikke ind i stuen, men de skød ind i muren og ned i dørtærsklen. (Vi har arreneret den dag i dag) Det var uhyggeligt. Men så kom min bror i tanke om, at vi havde nogle knaldpropper til hundepistoler liggende. Han listede ud på lageret og fandt dem. Vi havde ingen bøsse, men de kunne jo sparkes af og heldigvis var der godt med knald i dem, så da røverne hørte, at vi også kunne skyde, så stak de af. Vi fik forbindelse med centralen, og centralbestyreren fik fat i Værnemagtens kontor i Vildbjerg, de kom også ud på morgenen, men da var røverne væk. De kom forresten med en mistænkelig tysker, de havde samlet op undervejs, men jeg troede dog ikke han kendte noget til sagen, jeg tror det var et par af "totterne", som var stukket af (det var arbejdere, som tyskerne havde med).

Men jeg husker, at soldaterne blev glade, da de opdagede, at det var en haglbøsse, der var skudt med, for så kunne det ikke være dem, der havde været på spil. Senere kom der så en tysk officer og optog rapport, en venlig og høflig mand. Det kneb lidt med sproget, men han havde en sekretær med som tolk, vel nok en såkaldt "tyskertøs". Han lovede, at vi nok skulle høre fra dem senere, men det gjorde vi nu ikke.

Det viste sig, at bøssen var stjålet ude hos Martin Konradsen i Lille Grimstrup, så havde de været i Skovlund, vist nok uden resultat, de fortsatte så til "Egebæk", her stod et vindue åbent i soveværelset. De stak bøssen ind og forlangte penge, og manden på gården havde lige modtaget mælkepenge, de lå i en konvolut, som han stak ud til dem, og så drog de videre mod Skibbild by og herfra mod Herning, hvor de besøgte Skibbildgård, så vidt jeg husker uden resultat.

Der var jo total mørklægning under krigen, ingen lys på gader og veje og der måtte ikke skinne lys ud fra husene og der var ingen politi. Efter overfaldet blev der oprettet et vagtværn i Skibbild. Det skulle fungere som en slags lokal politi. Stærke mænd skiftedes til at patruljere rundt i byen om natten. De var bevæbnet med knipler, skydevåben var jo strengt forbudt, og det var da trods alt rart at vide, at der var nogen, der passede på. Efter et stykke tid faldt der dog igen ro over sindene.

Og så husker vi den dag i maj, da Danmark igen blev et frit land. Der var fest i byen den dag. Slagter Ahle's havde sølvbryllup, som foregik oppe hos tømrer Sørensen, og da der var småt med lokaler, havde Sørensen beredvillig stillet sit værksted til rådighed. Og så midt under festen kom meddelelsen i radioen om tyskernes kapitulation, og var der ikke fest før, så blev der det nu.

Pastor Bastrup, som var med, holdt en bevægende tale og vi sang vore DEJ-LIGE fædrelandssange, jeg husker, vi sang "Kongernes Konge ene du kan skærme vort elskede Fædreland", og selv om vi huskede, at der forinden lå mange besværligheder, så var det jo intet mod det, at vi nu var frie danske kvinder og mænd.

Arkivmedlemmer

Nøvling

Kirsten Kristoffersen	Odinsvej 25	Skibbild
Gotfred Jespersen	Herningvej 24	Nøvling
Jens Poulsgård	Vibevej 18	Vildbjerg
Martinus Clausen	Johansvej 1a	Vildbjerg
Jonna Kristensen	Østergade 44	Vildbjerg
Karl Mulvad	Skjoldsvej 6a	Skibbild

Timring

Frida Suzuki	Sindingvej 24	Vildbjerg
Peder Bredkjær	Vinkelvej 9	Timring
Elisabeth Sivebæk	Hybenvej 22	Vildbjerg

Vildbjerg

Kristian Mosekjær	Burgårdsvej 12	Vildbjerg
Poul Hjørnholm	Bredgade 19,5tv	Vildbjerg
Jens Kristensen	Vibevej 2	Vildbjerg
Niels Peder Glusted	Bredgade 19,1th	Vildbjerg
Niels Korshøj	Søndergade 54	Vildbjerg
Knud Sørensen	Rypevej 63	Vildbjerg

Autografmuseet

Hans Christensen	Baldersvej 13	Skibbild
Jørgen Hansen	Baldersvej 9	Skibbild
Tove Lykkeberg	Solvænget 1	Vildbjerg

*Sidder der nogle derude, som har lyst til aktivt at være med,
skal I blot henvende jer.*

**Ringkjøbing
Landbobank**